

**Vaasan ammattikorkeakoulu,
University of Applied Sciences Publications
OTHER PUBLICATIONS C5**

**YRITTÄJYYDEN EDISTÄMINEN
VAASAN AMMATTIKORKEAKOULUN LIIKETALOUDEN
KOULUTUSOHJELMASSA**

Joni Jylli

Vaasa 2009

Sisällys

TIIVISTELMÄ	5
ABSTRACT	6
1 JOHDANTO	7
2 YRITTÄJYYDEN MONINAISUUS	9
2.1. Yrittäjyyden historiaa	9
2.2. Yrittäjä ja yrittäjyys	10
2.3. Tieteenalat yrittäjyyttä kuvaamassa	11
2.4. Yrittäjyyden kolme ulottuvuutta	13
2.5. Näkökulman rakentaminen yrittäjyyteen	15
2.5.1. Innovaatiot ja luovuus yrittäjyyttä edistämässä	15
2.5.2. Riskit osana yrittäjyyttä	17
2.5.3. Verkostot ja kontaktit lisäävät sosiaalista pääomaa	18
2.6. Yrittäjään liitetyt ominaisuudet	19
3 YRITTÄJYYSKASVATUS YRITTÄJYYDEN EDISTÄJÄNÄ	21
3.1. Yrittäjyyskasvatuksen määrittelyä ja tavoitteita	21
3.2. Yrittäjyyskasvatuksen menetelmät	22
3.3. Riskin oppimisen prosessi	23
3.4. Luova yrittäjyyskasvatus ja innovointi	24
3.5. Ammattikorkeakoulujen rooli yrittäjyyskasvattajina	25
3.6. Euroopan Unionin näkemys yrittäjyyskasvatuksen merkityksestä	26
4 TUTKIMUKSEN METODOLOGISET VALINNAT JA TOTEUTUS	27
4.1. Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimusongelmat	27
4.2. Tutkimusmenetelmät	28
4.3. Case-yritys: Vaasan ammattikorkeakoulu	29
4.4. Tutkimuksen toteutus ja aineiston keruu	30
5 EMPIIRISEN AINEISTON ANALYYSI	32
5.1. Yrityksen perustaminen yrittäjyysajattelun ytimessä	33
5.1.1. Yrittäjyydessä riskit ovat läsnä	34
5.1.2. Työorientoitunut yrittäjä	36
5.1.3. Innovatiivisuuden ja verkostojen merkitys	37
5.2. Yrittäjyyden edistämisen toteutuminen	38
5.2.1. Yrittäjyysjuonne yrittäjyyttä edistämässä	40
5.2.2. Kehitysideat yrittäjyyden edistämiseksi korkeakoulussa	41
6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA YHTEENVETO	44
LÄHTEET	47
LIITTEET	51

TIIVISTELMÄ

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten korkeakoulussa toteutetaan yrittäjyyden edistämiseen tähtäävää toimintaa. Tavoitteena oli saada konkreettista tietoa siitä, mitä opiskelijat ajattelevat yrittäjyydestä ja miten yrittäjyyttä tuodaan esille korkeakoulun opetuksessa. Case-yrityksenä käytettiin Vaasan ammattikorkeakoulua.

Tutkimuksen teoriaosassa yrittäjyyttä tarkasteltiin monelta eri kantilta. Yrittäjyyden ilmiötä avattiin määrittelemällä, mitä ovat yrittäjyys ja yrittäjä. Tätä kautta esiteltiin erilaisia yrittäjyysnäkemyksiä yrittäjyyden alkuaajoista nykypäivään saakka. Yrittäjyyteen luotiin tutkimuksen näkökulma, joka perustui riskinottoon, innovatiivisuuteen ja verkostoitumiseen. Teoriaosassa yrittäjyyden edistämistä pohdittiin yrittäjyyskasvatuksen kautta.

Tutkimuksen empiirinen aineisto kerättiin teemahaastattelulla, joissa haastateltiin neljää liiketalouden kansainvälisen kaupan opiskelijaa. Opiskelijat kuuluivat niihin, jotka suorittivat ensimmäisinä vuonna 2006 käyttöönotetun yrittäjyysjuonteen opintokokonaisuuden. Yrittäjyysjuonteessa yrittäjyyteen ja liiketoimintaan liittyvät kurssit limittyvät kokonaisuudeksi yhteisen projektityön myötä. Tutkimusmenetelmänä käytettiin kvalitatiivista tutkimusta, jossa empiiristä aineistoa analysoitiin teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä.

Opiskelijat näkivät yrittäjyyden olevan sitä, että yrittäjä perustaa oman yrityksen, jossa hän tekee itsenäisesti päätökset. Yrittäjyys pitää sisällään riskejä, joista merkittävimpinä opiskelijat mainitsivat taloudelliset riskit. Yrittäjyyden edistämistä opiskelijat tarkastelivat pitkälti yrittäjyysjuonteen kautta. Tutkimuksesta selvisi, että Vaasan ammattikorkeakoulun yrittäjyysopintojen kautta opiskelijat saavat valmiuksia oman yrityksen perustamiseen.

Asiasanat: Yrittäjyys, Yrittäjä, Yrittäjyyskasvatus

Joni Jylli, Vaasan ammattikorkeakoulu, Liiketalouden koulutusohjelma, Raastuvankatu 31-33, 65100 Vaasa, Suomi.

ABSTRACT

The aim of this research was to report how the promotion of entrepreneurship is executed at the university level. The objective of this work was to gain tangible information on what students think about entrepreneurship and how the university promotes entrepreneurship. The case company was VAMK, University of Applied Sciences.

The phenomenon of entrepreneurship was opened by defining the two most important concepts: entrepreneurship and entrepreneur. The viewpoint of entrepreneurship in this research was based on innovativeness, risk taking and networking. Entrepreneurship education was seen as a way to promote entrepreneurship.

The empirical material for this research was obtained by conducting four theme interviews. The interviewees were third year students of international marketing. They have accomplished a project in which courses on business activities and entrepreneurship are joined together into one large team task. The method of this research was qualitative. The empirical material was analyzed with content analysis, based on theoretical background.

The students had similar ideas about entrepreneurship. The common viewpoint was that entrepreneurship means founding one's own company. The risks have to be taken into consideration. When it comes to the promotion of entrepreneurship, the results showed that university gives facilities to found a company. According to the students, the project work on entrepreneurship and business activities is an important period of study at the university.

Keywords: Entrepreneurship, Entrepreneur, Entrepreneurship Education

Joni Jylli, Vaasan ammattikorkeakoulu, University of Applied Sciences, Liiketalouden koulutusohjelma, Raastuvankatu 31-33, 65100 Vaasa, Finland.

1 JOHDANTO

Yrittäjyys, yrittäjyyden edistäminen ja yrittäjyyskasvatus ovat olleet viime vuosina paljon esillä suomalaisessa yhteiskunnallisessa keskustelussa. Perinteisesti yrittäjyys on nähty eri tieteenalojen, kuten taloustieteen tai sosiologian näkökulmasta. Nykyään yrittäjyys nähdään enemmänkin monimutkaisena prosessina, johon vaikuttavat mm. ihmisen elämäntilanne ja kokemukset. Yrittäjyyden ja yrittäjähenkisyyden tarkoituksena on luoda joustavuutta työmarkkinoille. Suurten yritysten vähentäessä lähes jatkuvasti työntekijöiden määrää, yrittäjyys ja itsensä työllistäminen koetaan ratkaisukeinoina työttömyyden vähentämiseksi. Osaltaan yrittäjyyskeskustelua koskettaa myös tulevien vuosien suuri eläköitymisaalto. Lähivuosina Suomessa siirtyy eläkkeelle kymmeniä tuhansia yrittäjiä. Yrittäjäpolvenvaihdon tarve onkin yrittäjyyden edistämisen alueella tärkeää huomioida. Eläköityminen voi pahimmassa tapauksessa merkitä yrityksen toiminnan loppumista, sillä kaikki eläkkeelle siirtyvät yrittäjät eivät välttämättä löydä yritystoiminnalle jatkajaa omasta perheestä eikä vähemmän kilpailukykyisille yrityksille ole helppoa löytää ostajaa. (Paajanen 2006, 15; Ristimäki 1998, 11)

Yrittäjyyden tärkeydestä kertoo myös se, että hallitus toteutti Matti Vanhasen hallituskaudella vuosina 2003–2007 yrittäjyyden politiikkaohjelman osana talous- ja elinkeinopolitiikkaansa. Ohjelmassa painotettiin yritysten ja yrittäjien merkitystä työllisyyden ja taloudellisen kasvun rakentajina. Tavoitteena oli varmistaa yritysten toimintaympäristön vakaa kehitys ja pitää huoli siitä, että eri hallinnon aloilla yrittäjyyden edistämiseen suunnatut resurssit hyödynnetään mahdollisimman tehokkaasti. Yrittäjyyden politiikkaohjelman loppuraportista selviää, että viimeisten vuosien aikana yritysten ja yrittäjien määrä Suomessa on kasvanut. Loppuraportti kertoo myös sen, että yrittäjyyskasvatuksella on tärkeä rooli yrittäjyysinnostuksen herättämisessä. (Yrittäjyyden politiikkaohjelma 2005; Yrittäjyyden politiikkaohjelman loppuraportti 2007)

Yrittäjyyttä ja yrittäjyyskasvatusta pidetään yhtenä keskeisenä painopistealueena eriasteisissa oppilaitoksissa aina päiväkodeista korkeakouluihin ja yliopistoihin. Yrittäjyyskasvatus on prosessi, johon koko koulujärjestelmän tulee osallistua, jotta siinä onnistuttaisiin mahdollisimman hyvin. Yrittäjyyskasvatuksen pyrkimyksenä on saada nuoret ennen kaikkea sisäistämään yrittäjämäiset asenteet, tiedot ja taidot. Kun nuori oppii yrittelijäisyyteen, luovuuteen ja innovatiivisuuteen, on tästä hyötyä sekä toisen palveluksessa työskentelevälle että oman yrityksen perustajalle. Monipuolinen ja kannustava ote yrittäjyyskasvatuksessa auttaa nuoria kasvamaan myös henkisesti yrittäjyyteen. (Kansikas 2007, 15; Ristimäki 1998, 37; Paajanen 2006, 15)

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millaista Vaasan ammattikorkeakoulun opiskelijoiden yrittäjyysajattelu on, ja miten korkeakoulussa edistetään yrittäjyyttä. Yrittäjyyden edistämistä tarkastellaan teoriaosassa yrittäjyyskasvatuksen lähtökohdista. Yrittäjyyden edistäminen on hyvin laaja käsite, joten yrittäjyyskasvatus määritellään yrittäjän ja yrittäjyyden ohella tutkimuksen yhdeksi tärkeimmistä käsitteistä. Yrittäjyyskasvatus on yrittäjyyden edistämistä, joten tätä kautta käsitteiden kirjoon saadaan tietynlainen selkeys. Yrittäjyyden edistäminen korkeakoulussa näkyy pitkälti yrittä-

yyysopetuksena, joten yrittäjyyteen liittyvillä opintojaksoilla on tärkeä merkitys tutkimuksessa.

Tutkimus pyrkii tarkastelemaan liiketalouden alan opiskelijoiden kokemuksia yrittäjyyden edistämisen toteutumisesta korkeakoulussa. Yrittäjyyteen kiinnitetään Vaasan ammattikorkeakoulun opetuksessa erityishuomiota (Vamk:n esittely 2006). Näin ollen tutkimusaiheellani on merkitystä. Tutkimustyöstäni on hyötyä niin opetushenkilöstölle kuin opiskelijoillekin, sillä tutkimuksen avulla yrittäjyyden näkyvyyttä voidaan mahdollisesti kehittää ja laajentaa koulussa.

Keskityn tässä tutkimuksessa ammattikorkeakoulun yrittäjyyden edistämiseen. Yrityshautomon Business Factory on Vaasan ammattikorkeakoulun opiskelijoille tarkoitettu yrittäjyyden oppimisympäristö, jossa opiskelijat kehittävät yrittäjähenkisyyttään perustamalla oikeita yrityksiä (Business Factory 2008). Rajaan tutkimuksesta yrityshautomon pois, koska se on erillinen yksikkö ja toimii yrittäjyyden omana kasvukenttänä. Painopiste tässä tutkimuksessa on nimenomaan ammattikorkeakoulun sisällä tapahtuvassa yrittäjyyskasvatuksessa.

Teoreettisen viitekehyksen muodostaa yrittäjyys innovatiivisena ja riskit huomioivana verkostomaisena toimintana. Tutkimuksessa tarkastellaan yrittäjyyttä monelta eri kantilta. Tutkimus etenee siten, että aluksi pohditaan yrittäjyyden ja sen lähikäsitteiden sisältöä sekä esitellään yrittäjyyden historiaa. Tätä kautta on tarkoitus selvittää, miten eri tavoin yrittäjyys määritellään ja millaisia lähestymistapoja yrittäjyyteen on muodostunut. Tämän jälkeen keskitytään yrittäjyyskasvatukseen. Näin saadaan teorian kautta ymmärrettävät lähtökohdat yrittäjyyden edistämiseksi. Työn empiirisessä osiossa kerrotaan metodologisista valinnoista ja tutkimuksen toteutuksesta. Empiirisen aineiston analyysissä arvioidaan ja tulkitaan tuloksia. Viimeisessä luvussa esitetään pohdintaa, luodaan johtopäätöksiä ja tehdään yhteenvetoa tutkimuksesta.

2 YRITTÄJYYDEN MONINAISUUS

Yrittäjyys on hyvin monimuotoinen ilmiö. Siitä on tehty lukuisia määritelmiä ja on mahdotonta sanoa, mikä määritelmistä olisi se oikea. Jokainen kuvaus yrittäjyydestä pitää sisällään asioita, jotka osaltaan pyrkivät muodostamaan käsityksen yrittäjyyden olemuksesta. Tässä jaksossa pohditaan yrittäjyys- ja yrittäjäkäsitteiden moninaisuutta. Vuosien saatossa käsitykset ovat laajentuneet tekniikan kehittyessä ja tiedon lisääntyessä. Toisaalta huomataan, että yrittäjyys sisältää tänä päivänä edelleen samantlaisia piirteitä kuin vuosisatoja sitten. Katsaus yrittäjyyden historiaan kertoo, missä yrittäjyyden juuret ovat.

Tässä luvussa tarkastellaan yrittäjyyttä monipuolisesti. Luvussa rakennetaan tutkimuksen näkökulma yrittäjyydestä ilmiönä, johon kuuluvat innovatiivisuus, riskinotto sekä verkostot. Yrittäjyyden määrittelemisen edellä mainitulla tavalla ohjaa tutkimuksen etenemistä loogisella tavalla. Teoreettiset valinnat rakentavat laajempaa näkemystä yrittäjyydestä, ja sitä kautta muodostetaan tutkimuksen oma näkökulma. Myöhemmin perehdyttäessä yrittäjyyskasvatukseen, huomioidaan siinäkin tämän tutkimuksen yrittäjyysnäkökulma. Näin ollen yrittäjyys ja yrittäjyyskasvatus muodostavat jatkumon, jonka myötä yrittäjyyden ilmiö saa ymmärrettävän muotonsa.

2.1. Yrittäjyyden historiaa

Yrittäjyyden kasvualusta löytyy 1700-luvun Ranskasta. Traditionaalinen yhteiskunta alkoi vähitellen murtua ja ensimmäiset tieteen mallit yrittäjyydelle kehittyivät. Yrittäjyydellä kuvattiin maatalouden tuoreita työnjaon ja omistamisen muotoja. Yrittäjänä pidettiin yksilöä, joka ainutlaatuisena omistajana ja työntekijänä pyrki osaltaan lisäämään yksilön arvostusta yhteiskunnassa. Yrittäjämäisellä toiminnalla koettiin olevan merkitystä talouden ja hyvinvoinnin kehityksen kannalta. Teollistuminen ja tekniikan kehitys antoivat uusia mahdollisuuksia vanhojen käytäntöjen vähitellen rapistuksessa. Ihminen alkoi yhä enemmän omalla toiminnallaan vaikuttaa elämänsä kulkuun. Yrittäjä ja yrittäjyys liitettiin jo tuolloin erilaisiin ominaisuuksiin, kuten riskinottoon, kysynnän ja tarjonnan ymmärtämiseen, päätöksentekoon sekä tiedon soveltamiseen. Yrittäjyys nousi vastustamaan vanhaa feodaaliyhteiskuntaa ja kyseenalaisti sen toimintatavat. (P. Kyrö 1998, 8, 132)

Yksi 1700-luvun merkittävimmistä yrittäjyyttä tutkineista henkilöistä oli ekonomisti Richard Cantillon. Hänen sanotaan luoneen termin ”entrepreneur” (yrittäjä). Cantillon kuvaili yrittäjyyden olevan taloudellinen ilmiö. Cantillon jakoi markkinatalouden toimijat maanomistajiin, yrittäjiin ja palkkalaisiin. Yrittäjä oli henkilö, joka osasi ennakoita kysyntää ja tarjontaa. Cantillonin mukaan yrittäjyys oli ketju tuottajan ja kuluttajan välillä. Yrittäjä osti tuotteen tiettyyn hintaan ja myi sen eteenpäin epävarmaan hintaan. Näin ollen yrittäjän toimintaan liittyivät tietyt riskit ja epävarmuus saadusta tuotosta. Cantillonin ajattelutavassa myös työnjako organisoitiin uudelleen. Toimijat jaettiin työllistäjiin ja työllistettäviin. Cantillon ei enää pitänyt pääomaa ja omistajuutta yrittäjyyden tunnusmerkkeinä. Keskeisimpiä kriteerejä olivat kysynnän

ja tarjonnan ennakointi sekä tulojen epävarmuuteen liittyvät riskit. (Kyrö 1998, 41-42; Coulter 2000, 6-7)

Jean Baptiste Say määritteli 1800-luvulla yrittäjyyden taloudellista edistystä ajavaksi toiminnaksi. Hän korosti, että yrittäjyyden myötä syntyneet voitot olivat eri asia kuin pääoman sijoituksista syntyneet tuotot. Sayn mukaan yrittäjän elämään kuuluivat epävarma ympäristö ja tulevaisuus. Say kuvasi yrittäjän innovatiiviseksi harkitsijaksi, joka tarkkailee ja tutkii ympäristöään ja soveltaa saamaansa tietoa käytäntöön. Yrittäjälle verkostot olivat tärkeitä. 1800-luvulla yrittäjyyskäsitystä pyrki selittämään myös itävaltalainen koulukunta. Joseph Schumpeter liitti yrittäjyyteen keskeisenä käsitteenä innovatiivisuuden. Innovaatio murskasi mennyttä toimintaa radikaalisti. 1900-luvulle tultaessa Schumpeter kuvasi yrittäjyyden ”luovana tuhoamisena”, jossa vanhat tuotteet ja prosessit korvattiin uusilla ideoilla. Schumpeterin mukaan yrittäjän päätöksentekoa ohjasivat intuitiot, jotka myöhemmin osoittautuivat oikeiksi tai vääriksi. (Kyrö 1998, 51-53; Coulter 2000, 7-8)

Yrittäjyyden määrittelemisen taloudellisesta näkökulmasta oli pitkään hyväksytty käsitys. Cantillon, Say ja Schumpeter tutkivat kaikki yrittäjyyttä taloudellisen kehityksen kannalta. 1900-luvun alkupuolella yrittäjyys ikään kuin piiloutui yritykseen ja organisaatioissa ei ollut tilaa yksilölle ja yrittäjälle. Tärkeämmäksi koettiin oman aseman säilyttäminen organisaation sisällä. Vähitellen yrittäjyys irrottautui organisaation kahleista ja nousi jälleen taloudellisen kasvun edistäjäksi. Peter Drucker totesi yrittäjyyden olevan mahdollisuuksien maksimointia. Yrittäjyys ei Druckerin mukaan syntynyt itsestään vaan oli tulosta siitä, kun yrittäjä huomasi ympäristössä jonkin uuden tutkimattoman ongelman ja lähti toiminnallaan kehittämään sitä. (Coulter 2000, 8; Kyrö 1998, 66)

2000-luvulla yrittäjyys on jo paljon monimuotoisempi kokonaisuus kuin mitä se oli aikaisemmin. Siinä kohtaavat muutos, visio ja luovuus. Yrittäjä näkee mahdollisuuden siinä kohdassa, missä muut näkevät kaaoksen ja hämmennyksen. Yrittäjä hyödyntää omaa luovuuttaan pyrkiessään muutokseen ja samalla hänellä on jo tietynlainen visio tulevaisuudesta. Yrittäjä tiedostaa riskit, joita liiketoimintaan liittyy. Hän osaa tehdä liiketoimintasuunnitelman ja kohdistaa resurssit oikeisiin asioihin. Uusien ideoiden toteuttaminen käytännössä on yrittäjän suuri haave. Yrittäjä tarvitsee ympärilleen myös tehokkaan ryhmän työntekijöitä ja yhteistyökumppaneita, joiden avulla toimia menestyksekkäällä tavalla. (Kuratko & Hodgetts 2004, 29-30)

2.2. Yrittäjä ja yrittäjyys

Yrittäjyys liitetään lähtökohtaisesti yrittäjään, joka toteuttaa yritystoimintaa yrityksessä. Sanat yrittäjä sekä yrittäjyys ovat tutkimuksen tärkeimpiä käsitteitä. Yritys on se toimintaympäristö, jossa yrittäjä työskentelee. Suomen kielen yrittää-verbi tulee ranskan kielen sanasta ”entreprendre”, jolla tarkoitetaan ryhtymistä tai vastuun ottamista. Sanan alkuosa ”entre” on välillä- tai keskelläoloa ja sanan loppuosa ”prendre” on suomeksi tarttumista ja kiinnikäymistä. Yrittäjä tarttuu esille tulleetseen mahdollisuuteen. Tämä onkin yksi tärkeä piirre yrittäjän ominaisuuksista puhuttaessa. Yrittäjä on englannin kielessä entrepreneur, joka puolestaan tarkoittaa latinan kielellä henkilöä, joka

menee eteenpäin ja ottaa aloitteen. Tämä viittaa siihen, että yrittäjä pyrkii tavallaan olemaan edelläkävijä ja tekemään aloitteita. Yrittäjä on vanhan uudistaja, itsenäinen innovaattori, joka näkee yrittäjyydessä uusia mahdollisuuksia. (Ristimäki 1998, 14; Kuratko ym. 2004, 28; Kyrö 1998, 32)

Englannin kielen sana ”entrepreneurship” tarkoittaa suomeksi yrittäjyyttä. Yrittäjyys sisältää käsitteenä niin monia toisistaan poikkeavia määritelmiä, että yksiselitteinen yrittäjyyden kuvaaminen on vaikeaa ja tarpeetontakin. Yrittäjyys liittyy osaltaan jonkin uuden ja ainutlaatuisen löytämiseen. Yrittäjyydessä yrittäjä voi ympäristöä tutkiessaan löytää tai keksiä jonkin uuden toimintatavan tai tuotteen, jonka hän lanseeraa markkinoille. Prosessinomainen toiminta liitetään usein yrittäjyyteen. Prosessi on joukko peräkkäisiä toimintoja ja päätöksiä. Yrittäjyys nähdään prosessina, jossa tavoitteena on saavuttaa voittoa. Yrittäjyyden kautta pyritään aloittamaan uusi liiketoimintaprosessi, joka sisältää joukon tapahtumia idean käytäntöönpanosta aina yritystoiminnan johtamiseen ja kasvuun saakka. Yrittäjyys on myös arvon luomista johonkin yhteisöön tai markkinaan. Tällä tarkoitetaan sitä, että yrittäjyyden avulla uusia tuotteita tai palveluita kehitetään tuomaan lisäarvoa yhteiskuntaan. Tämä edellyttää tietyn organisaation muodostamista ja resurssien oikeanlaista kohdistamista. (Ristimäki 1998, 17; Coulter 2000, 5-6)

Yrittäjyyskasvatus on käsitteenä varsin moniulotteinen. Se voidaan liittää sekä yrittäjyyden määrittelyyn että kasvatuksen käsitteen erilaisiin tulkintoihin. Englannin kielen käsitteet ”entrepreneurship education” ja ”enterprise education” erotetaan usein toisistaan. Ensimmäinen käännetään Suomen kielessä yrittäjyyskoulutukseksi. Jälkimmäinen perustuu brittiläiseen kirjallisuuteen ja se voidaan kääntää yrittäjyyskasvatukseksi. Molemmat pohjautuvat angloamerikkalaiseen kasvatuskäsitteistöön. Käännöksiä syvällisempi vertailu on tässä kohtaa paikallaan. ”Entrepreneurship education” on laaja käsite ja se edustaa varsin kattavasti yrittäjyyden ja kasvatuksen liitosta. ”Enterprise education” on lähellä käsitteitä ”enterprising education” ja ”entrepreneurial education”. Näistä kahdesta ensimmäinen viittaa yrittäjyysvalmiuksiin, kun taas jälkimmäinen liiketoimintakontekstiin. Kansainväliset käsitteelliset erot huomioiden, voidaan tulla siihen päätelmään, että yrittäjyyskasvatus on pääkäsite ja sen alle sijoittuvat yrittäjämäinen oppiminen ja yrittäjyysopetus. Niitä voi vielä täsmentää edellämainituilla yrittäjämäisyyden (entrepreneurial) ja yritteliäisyyden (enterprising) käsitteillä. Näin ollen yrittäjyyskasvatus on paitsi tietojen ja taitojen opettamista niin myös yrittäjämäisen toiminnan kehittämistä. (Kyrö & Ripatti 2006, 16-17; Ikonen 2006, 26)

2.3. Tieteenalat yrittäjyyttä kuvaamassa

Useat tieteenalat kuvaavat yrittäjyyttä omista lähtökohdistaan. Sosiologia, taloustieteet ja psykologia tarjoavat kukin omanlaiset näkökulmat yrittäjyyteen. Nämä näkökulmat menevät osittain päällekkäin ja osittain tarjoavat monitieteisiä lähestymismahdollisuuksia yrittäjyyteen. Kasvatustieteet ovat uutena tulokkaana alkaneet myös pohtia yrittäjyyttä. (Kyrö 2006, 19)

Taloustieteellinen näkökulma perustuu yrittäjyyden kuvaamiseen prosessina ja toimintoina tai pienyrityksen johtamisena ja omistamisena. Teoriat voidaan taloustieteiden osalta jakaa kahteen koulukuntaan. Klassinen ja neoklassinen koulukunta tarkastelevat yrittäjyyttä talouden mekanismina ja rakenteena. Tärkeää on löytää tasapaino kysynnän ja tarjonnan välille. Rationaalisen toiminnan tuloksena syntyy tasapaino. Itävaltalainen ja neoiitävaltalainen koulukunta puolestaan pitävät yrittäjää erityislaatuise-
naisena yksilönä. Kyseisen koulukunnan näkemys on, että tasapainotilan sijasta huomio tulisi kiinnittää prosesseihin, joilla tasapainoa tavoitellaan. Yksi merkittävimmistä tämän koulukunnan yrittäjyyden määrittelijöistä oli Joseph Schumpeter. (Knutar 2007; Kyrö 2006, 20)

Sosiologisen lähestymistavan mukaan yrittäjyys on yhteiskunnallinen ilmiö. Sosiologinen ajattelutapa on luonteeltaan kollektiivinen. Yrittäjyyteen liitetään kasvuympäristön vaikutukset sekä kulttuuriset ja yhteiskunnalliset tekijät. Tällä tarkoitetaan sitä, että kulttuurilla on vaikutusta yrittäjäksi kasvamisessa. Sosiologisen näkemyksen mukaan yrittäjä on yhteiskunnallinen vaikuttaja. Max Weber (1864-1929) on tunnettu sosiologisen lähestymistavan kehittäjä, joka totesi yrittäjyyden olevan kutsumusammatti. Weberin ajatukset perustuivat protestanttiseen etiikkaan, jossa työnteon arvostus oli huipussaan. Ammattikutsumus merkitsi intensiivistä ja ahkeraa työpainosta. Työntekoon tuli sitoutua tinkimättömällä tavalla. Kapitalismin henki korostui Weberin yrittäjä-käsityksessä. Weberin mukaan yrittäjä pyrki laillisin keinoin saamaan voittoa yritystoiminnallaan, ja tätä kautta pääoman omistajuus nivoutui yritykseen ja yrittäjään. Yrittäjä toimi yhteistyössä yhteiskunnan kanssa; yrittäjän tehtävä oli murtaa traditioita, luoda uutta ja hyödyntää käytettävissä olevat resurssit oikeisiin asioihin. Weber kuvasi yrittäjän olevan innovatiivinen havainnoija, joka näkee muutoshavainnoinnisuuden epävarmassa ympäristössä. Näin huomataan, että Schumpeterin ja Weberin ajatuksissa oli samankaltaisia näkemyksiä yrittäjästä ja yrittäjyydestä. Molemmat pitivät yrittäjää ennen kaikkea aktiivisena uuden luojana. (Kyrö 1998, 54-56)

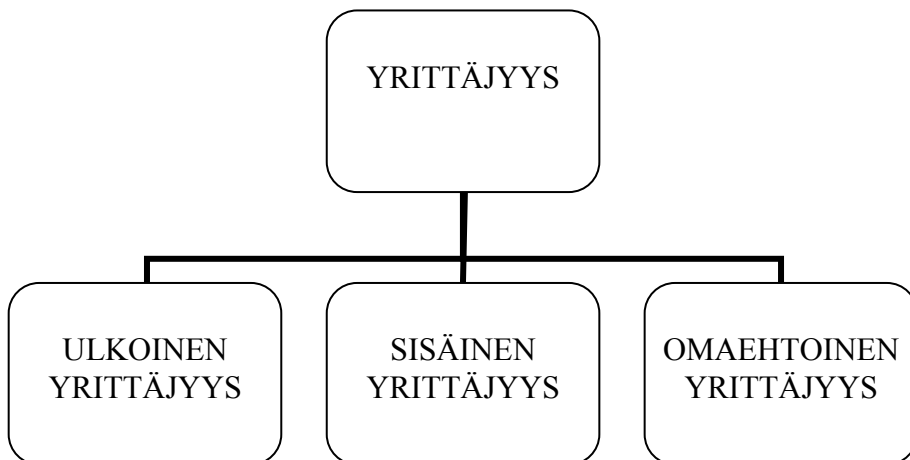
Psykologinen lähestymistapa poikkeaa edellä mainituista näkemyksistä siinä määrin, että se keskittyy pohtimaan yrittäjyyttä yksilön persoonallisuuteen pohjautuen. Yksilön persoonallisuus, motivaatiotekijät, tarpeet ja arvot määrittävät yksilön yrittäjähenkisyys. Psykologinen lähestymistapa voidaan jakaa psykodynaamisiin ja piirreteoreettisiin malleihin. (Puhakka 2002; Kyrö 2006, 20; Ristimäki 2004, 53)

Psykodynaamisessa mallissa yrittäjyys muotoutuu lapsen kehityksen myötä persoonallisuutena. Psykodynaamisen persoonallisuusteorian tunnetuin tutkija on psykoanalyysin kehittäjä Sigmund Freud. Freudin mukaan persoonallisuus rakentuu idistä, egosta ja superegosta. Id on tiedostamaton taso ja se toimii ihmisellä psyykkisenä energiana ohjaten ihmisen tekoja. Id pyrkii mielihyvän tuottamiseen täyttäen yksilön tarpeita. Ego kehittyy lapsuuden aikana ja se toimii tietoisella tasolla mukauttaen yksilön yhteiskunnan jäseneksi. Ego osaltaan tasoittaa idin tarpeita. Superego kehittyy viimeisenä egon jälkeen. Se toimii ikään kuin esitietoisella tasolla egon ja idin välissä sisältäen mm. arvoja ja normeja. Superego muokkaa yksilön käyttäytymistä yhteisössä vallitsevien normien mukaiseksi. Psykodynaaminen teoria suhtautuu persoonallisuuteen sentraalisesti. Sentraalisuudella tarkoitetaan sitä, että ympäristö ei ohjaa ihmistä, vaan ihminen itse ohjaa ympäristöään. Jokaisella ihmisellä on oma henkilökohtainen näkemys todellisuudesta. (Puhakka 2002; Kyrö 2006, 20; Ristimäki 2004, 53)

Piirreteoriat puolestaan uskovat persoonallisuuden piirteiden määrittävän yrittäjyyttä. Henkilön persoonallisuus muodostuu piirteistä ja luonteenomaisista tavoista käyttäytyä ja ajatella. Tutkijat ovat pyrkineet löytämään yrittäjistä yhteisiä piirteitä, joiden myötä heidät erotetaan muusta ryhmästä. Psykologi McClelland tutki 1960-luvulla yrittäjän piirteitä ja huomasi, että yrittäjän tärkeimpänä piirteenä on suoriutumistarve. Yritystoiminta antaa mahdollisuuden tyydyttää suoritustarpeet ja menestyminen yrittäjänä edellyttää korkeaa suoritustarvetta. McClellandin mukaan yrittäjä on henkilö, jolla on voimakas halu yksityiseen vastuuseen, saavutuksiin ja menestymiseen. (Koiranen 1993, 43; Kyrö 2006, 20; Ristimäki 2004, 57-58)

2.4. Yrittäjyyden kolme ulottuvuutta

Yrittäjyys voidaan hahmottaa myös jakamalla se eri kokonaisuuksiin. Yrittäjyyden kehittymisen myötä Paula Kyrö (1997) on jakanut yrittäjyyden omaehtoiseen, sisäiseen ja ulkoiseen yrittäjyyteen. Edellä mainitut kolme eri muotoa on esitetty seuraavassa kuviossa. Ne luovat yhdessä yrittäjyyden maaperän, jolloin yksilö voi uusien mahdollisuuksien myötä vaikuttaa yhä enemmän omaan toimintaansa. Kyseiset yrittäjyyden osat ovat vuorovaikutuksessa keskenään ja muovaavat toinen toistaan. (Kyrö 1997, 205; Paunu 2008)

Kuvio 1. Yrittäjyyden eri muodot (Kyrö 1997, 204)

Ulkoinen ja omaehtoinen yrittäjyys

Ulkoinen yrittäjyys tarkoittaa prosessia, jonka myötä yritys syntyy. Yrittäjä omistaa yrityksen ja toimii johtajana yrityksessään. Ulkoisen yrittäjyyden keskeisenä tunnusmerkkinä on oma itsenäinen yritys. Ulkoinen yrittäjä hallitsee talouden järjestelmät ja tuntee liiketoiminnan perusteet. Ulkoinen yrittäjyys luo uusia työpaikkoja yhteiskuntaan. Omaehtoinen yrittäjyys puolestaan liittyy yksilön vastuuseen omasta työllistettävyydestä ja toimeentulosta. Omaehtoinen yrittäjyys näkee yksilön yhteiskun-

nan vaikuttajana. Se sisältää yksilön asenteet, käyttäytymisen ja tavan toimia yhteisön jäsenenä. Jokainen etsii yrittäjämäisesti paikkaansa yhteisössä ja huolehtii osaamisensa kehittymisestä oppimisessa, sosiaalisessa elämässä ja työelämässä. Onnistumiset ja näkemys omasta osaamisesta lisäävät yksilön itseluottamusta. (Kyrö 1997, 205, 225-226; Paunu 2008)

Sisäinen yrittäjyys

Sisäisellä yrittäjyydellä tarkoitetaan luovaa ajattelutapaa, joka toteutuu jonkin toisen henkilön omistamassa yrityksessä. Sisäinen yrittäjyys on organisaation sisällä tapahtuvaa yrittäjämäistä toimintaa, jonka myötä sisäiset yrittäjät eli intraprenöörit saavat mahdollisuuden tuoda esille uusia kehitysideoita, koskien esim. tuotteita tai palveluita. Vaikka sisäiset yrittäjät työskentelevätkin toisen palveluksessa, he pyrkivät saavuttamaan tuloksia aivan kuin yritys olisi heidän omansa. Tuloshakuisuus onkin yksi sisäisen yrittäjän tuntomerkeistä. Intraprenöörit ovat kunnianhimoisia ja määrätietoisia työntekijöitä, jotka haluavat toteuttaa ideansa yrityksen sisällä. Sisäisillä yrittäjillä on taitoa ja kykyä yrittäjyyteen, mutta he eivät välttämättä halua itse aloittaa omaa yritystoimintaa. Sisäisessä yrittäjyydessä on kyse myös muutoshalukkuudesta. Sisäinen yrittäjyys pyrkii muuttamaan organisaatiossa vallitsevia ajattelu-, toiminta- ja suhtautumistapoja. (Koiranen 1993, 123, 127; Kansikas 2007, 61)

Sisäisiin yrittäjiin voidaan liittää monia ominaisuuksia. He ovat luovia, joustavia ja innovatiivisia yksilöitä, jotka taitavat myös ryhmissä työskentelyn. Sisäisillä yrittäjillä on visioita, joiden varassa he löytävät liiketoimintamahdollisuuksia ja hankkeita niiden tueksi. Näiden hankkeiden toteuttamiseksi he arvioivat erilaisia etenemistapoja ja raivaavat esteitä hankkeiden tieltä. Sisäinen yrittäjä ei pelkästään ajattele ja haaveile uusista toimintatavoista, vaan hänellä on halu saattaa ajatukset käytäntöön. Sisäiset yrittäjät ovat myös taipuvaisia kovaan työntekoon. He eivät pelkää laittaa itseänsä vahvasti likoon. He arvostavat omaa työtään ja omistautuvat kokonaan hankkeelleen, jotta se onnistuisi. Sisäisen yrittäjän on myös kestävä epävarmuutta ja tiedostettava riskit. Intraprenöörit kohtaavat epäonnistumisia ja erehdyksiä, mutta he eivät lanneistu niistä, vaan osaavat pitää niitä oppimistapahtumina. (Koiranen 1993, 125, 127; Bolton & Thompson 2000, 63)

Organisaation rohkaiseva ja kannustava asenne nousee avainrooliin sisäisen yrittäjyyden toimivuuden kannalta. Vaikka sisäinen yrittäjyys lähteekin henkilöstä itsestään, tulee organisaation ilmapiirin olla sellainen, että yksilön kyvyt ja energia saadaan esille. Joustava ja virikkeellinen työympäristö, jossa vallitsee hyvä yhteishenki, on oiva paikka sisäisen yrittäjyyden onnistumisen kannalta. Suurissa organisaatioissa tiukka byrokratia ja hierarkiset rakenteet ovat usein esteinä sisäiselle yrittäjyydelle. Monen ihmisen arvokkaat ideat jäävät hyödyntämättä, mikäli yrityksessä ei anneta tilaa innovatiivisuudelle ja luovuudelle. Usein byrokratian vastustajat kohoavat sisäisiksi yrittäjiksi. He eivät välttämättä tavoittele ylennystä tai lisää valtaa yrityksessä, vaan haluavat vastuuta ja vapautta toteuttaa itsenäisesti omia hankkeita. Sisäiset yrittäjät voivat perustaa oman yrityksen tilanteessa, jossa työyhteisön kulttuuri estää aloitteellisen ja tavoitteellisen sisäisen yrittäjän toiminnan. (Koiranen 1993, 124, 129; Kansikas 2007, 63)

Sisäinen yrittäjyys on merkittävä voimavara missä tahansa organisaatiossa. Juha Kansikas (2007) on jakanut kasvun sisäisenä yrittäjänä viiteen ryhmään: taitojen ja tietojen kasvuun, sosiaaliseen kasvuun, resurssien kasvuun ja henkiseen kasvuun. Sisäisen yrittäjyyden kehittyessä vaaditaan tietoja, taitoja ja erilaisia valmiuksia toimialaan liittyen. Vähitellen sisäinen yrittäjä kasvaa myös sosiaalisesti ja kehittää ympärilleen verkostoja. Sosiaaliset taidot tuovat esiin uusia mahdollisuuksia ja resursseja. Henkinen kasvu sisäisenä yrittäjänä puolestaan kuvaa yksilön tai yhteisön vastuullisuutta omaa työtä kohtaan. Näiden vaiheiden myötä sisäinen yrittäjyys tulee työyhteisön voimavaraksi. (Kansikas 2007, 64-65)

2.5. Näkökulman rakentaminen yrittäjyyteen

Yrittäjyys on ilmiö, joka nähdään tässä tutkimuksessa innovatiivisuutena, riskin ottamisena ja verkostoitumisena. Riskin ottaminen liittyy pääosin yrityksen perustamiseen, rahoitukseen ja omistajuuteen. Innovatiivisuus puolestaan sisältää luovan ajattelutavan ja sitä kautta uusien ideoiden käytäntöönpanon. Yrittäjä toimii innovaattorina, jolla on yrittäjämäinen asenne sekä kyky nähdä uusia mahdollisuuksia ja tarttua niihin. Yrittäjä on toiminnassaan aina vuorovaikutuksessa muiden yrittäjien ja yritysten kanssa. Sosiaalisen pääoman hyödyntäminen ja verkostoituminen eri tahojen kanssa ovat edellytyksenä yrittäjyysprosessin onnistumiselle. (Toivola 2006, 157-158)

2.5.1. Innovaatiot ja luovuus yrittäjyyttä edistämässä

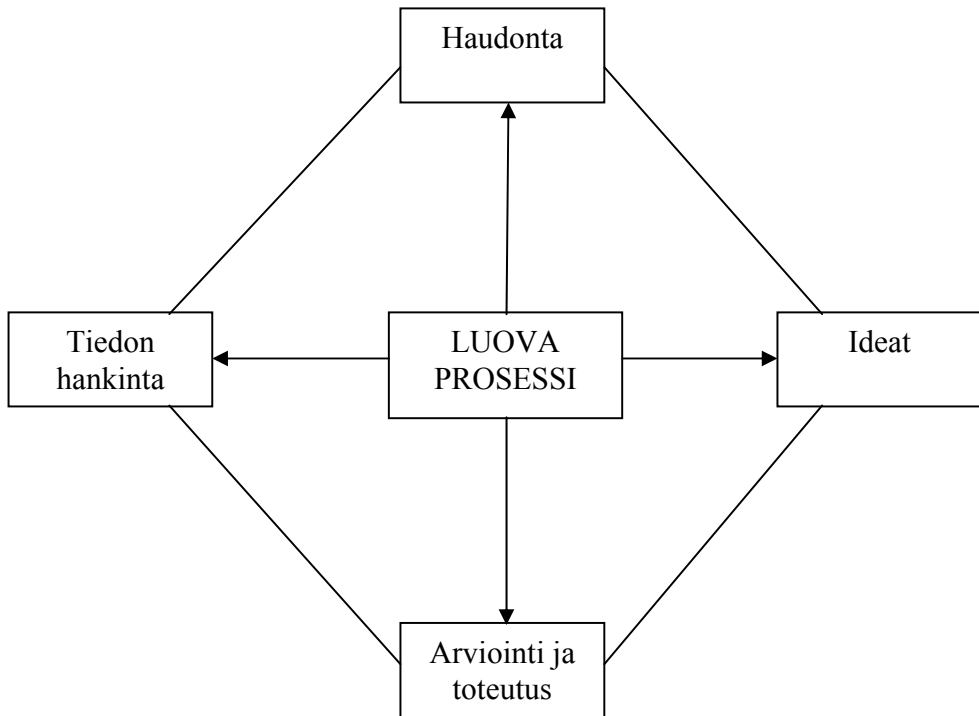
Innovaatio tulee latinan kielen sanasta ”innovare”, jolla tarkoitetaan jonkin uuden keksimistä. Tuotteista ja palveluista puhuttaessa innovaatio kuvataan jonkin idean menestykselliseksi lanseeraamiseksi. Idea on ikään kuin uusien asioiden ajattelemista, ja innovaatio on vaihe, jossa tuore idea siirtyy konkreettiseen tekemiseen. Innovaatio yhdistetään usein suppeasti keksintöön, vaikka innovaatio on osa paljon laajalaisempaa toimintaa. Itävaltalainen taloustieteilijä Joseph Schumpeter loi perustan yrittäjyyden innovaatioajattelulle. Yrittäjyys ja yrittäjät olivat hänen mukaansa innovaation edelläkävijöitä, jotka loivat yhteiskuntaan uusia tuotteita, tuotantoprosesseja ja markkinarakenteita. Innovaatioajattelussa tärkeintä on kyky luoda ideoita ja kehittää ne käyttökelpoisiksi. Innovaatioiden hyöty saadaan irti vasta silloin, kun idea tuottaa tuotteen tai palvelun muodossa rahaa yritykselle. Nykyisessä kilpailuyhteiskunnassa innovaatiot ovat välttämättömiä yrittäjille, koska ne luovat uusia ja hyödyllisiä muutoksia yrityksiin ja organisaatioihin. (Lampikoski & Lampikoski 2004, 149-151)

Luovuus ja innovatiivisuus ovat lähellä toisiaan. Luovuus on edellytys innovaatioille ja innovaatiot puolestaan ovat perusta taloudelliselle kasvuille. Luova ajattelu tuottaa ideoita ja uusia ratkaisukeinoja ongelmiin. Luovan ajattelun edistäjänä on yhteisön innostunut ja innovatiivinen ilmapiiri, jossa luovuudelle annetaan tilaa. Hyvä ”mehenki” ja ylpeys omasta osaamisesta kannustavat luovuuteen. Luovat ihmiset erottuvat muista yleensä siten, että he yrittävät aktiivisesti saada vastauksia kysymyksiinsä. He havainnoivat ympäristöään tehokkaasti ja ovat avoimia uusille kokemuksille. Luova ihminen ei pelkää epäonnistumista, vaan oppii aina jotain myös virheistään.

Luovuutta voidaan aina myös kehittää ja parantaa. (Lampikoski ym. 2004, 338; Korpelainen & Lampikoski 1997, 83-85)

Innovaatioprosessi on enemmän kuin pelkkä hyvä idea. Meistä jokaisella saattaa olla hyviä ideoita, mutta ratkaiseva ero syntyy siinä vaiheessa, kun idea tulisi saattaa käytäntöön. Luovaa ajattelua hyödyntävällä yrittäjällä on kyky viedä idea erilaisten kehitysvaiheiden läpi. Näihin kehitysvaiheisiin kuuluu muun muassa kokeita, tutkimuksia ja testausta. Yrittäjä etsii koko ajan uusia mahdollisuuksia tarpeiden ja toiveiden täyttämiseksi. Yrittäjä analysoi ongelmaa monesta eri näkökulmasta luovuutensa ansiosta. Ideasta muodostuu vähitellen innovaatio. Luovuus ja innovatiivisuus limityivät näin ollen toisiinsa. Donald Kuratko ja Richard Hodgetts (2004) ovat määritelleet luovan ajattelun prosessissa neljä vaihetta, jotka ilmentävät aktiivista luovuutta. Nämä vaiheet kuvataan edellä (Kuvio 2). Kyseinen luovan ajattelun rakennemalli on yleisesti tunnettu tutkijoiden keskuudessa, mutta vaiheet saatetaan tuntea eri nimillä. Vaiheet eivät aina noudata samaa etenemisjärjestystä vaan ne voivat mennä päällekkäin. (Kuratko ym. 2004, 138-140)

Luovan ajattelun prosessissa ensimmäinen vaihe on ongelmaan liittyvän tiedon hankinta. Taustatiedon kerääminen tapahtuu lukemalla aiheeseen liittyvää kirjallisuutta, käymällä luennoilla ja tapaamalla alan ammattilaisia. Tässä vaiheessa yksilön oma aktiivinen tiedonkeruu ja havainnointi vauhdittavat luovan ajattelun prosessin alkua. Kun yksilön tietämys aiheesta lisääntyy, hänen näkökulmansa laajenee ja syvenee. Yksilö käsittelee hankkimaansa tietoa alitajuisesti jopa nukkuessaan. Toisessa vaiheessa valtavaa tiedon määrää pyritään sulattelemaan ja ajatukset voidaan viedä kokonaan toisalle itse aiheesta. Uusien ideoiden syntymisen kannalta on tärkeää osata rentoutua ja olla välillä poissa ongelman ääreltä. Kolmannessa vaiheessa yksilö keksii uuden idean tai ratkaisun ongelmaan. Uusi idea saattaa usein syntyä aivan yhtäkkiä. Neljäs vaihe on idean arviointia ja toteutusta. Tämä on idean onnistumisen kannalta kriittisin vaihe. Yrittäjä arvioi tässä vaiheessa omat kykynsä ja resurssinsa idean toteuttamisen kannalta. Toteutusvaiheessa uusi idea saattaa kohdata vastoinkäymisiä, ja yrittäjä voi jopa muokata alkuperäisen idean täysin uudenlaiseksi. Idea pyritään viimeisessä vaiheessa rakentamaan lopulliseen muotoonsa. (Kuratko ym. 2004, 140-143)

Kuvio 2. Luovan ajattelun prosessi (Kuratko & Hodgetts 2004, 143)

2.5.2. Riskit osana yrittäjyyttä

Yrittäjyyteen liittyy olennaisena osana tiettyjä riskejä, jotka voivat olla luonteeltaan taloudellisia, sosiaalisia tai terveydellisiä. Taloudellisia riskejä pidetään yleensä kaikkein merkittävimpinä, mutta myös muut riskit on syytä nostaa esille. Riskien ottaminen on luonnollinen osa yrittäjyyttä, joten yrittäjän on hyväksyttävä riskit ja pyrittävä hallitsemaan niitä. Riskiin liittyen yrittäjyyden kontekstissa tulee erottaa toisistaan yrittäjän työn luonne ja yrittäjä henkilönä. Riski ja sen ottaminen liittyvät yrittämiseen, mutta yrittäjä persoonana ei ole riskisuuntautunut. Yrittäjä pyrkii arvioimaan toimintaan olennaisesti kuuluvan riskin suuruutta ja aloittaa toiminnan vain, jos riski ei nouse yrittäjän kannalta liian suureksi. (Heinonen 2008; Ristimäki 2004, 29)

Riskien jaottelussa taloudellinen riski liitetään yritystoiminnan harjoittamiseen. Taloudellinen riski syntyy yritykseen sijoitetusta pääomasta. Yritystoiminnan rahoittajat ja yrittäjä itse ovat taloudellisen riskin ottajia ja kantajia. Terveydelliset riskit liittyvät puolestaan yksilöön. Epäonnistumiset ja vastoinikäymiset nakertavat yrittäjän itsetuntoa. Tällöin yrittäjä saattaa kyseenalaistaa omat kykynsä ja taitonsa, ja pitkittyessään tämä johtaa terveydellisiin riskeihin. Sosiaalinen riski liittyy myös sosiaalisen ympäristön reagointiin yritystoiminnassa epäonnistunutta yrittäjää kohtaan. Mikäli henkilö on epäonnistunut jo kertaalleen yritystoiminnassa, vaikeuttaa se hänen pyrkimyksiään aloittaa myöhemmin uutta liiketoimintaa. Näin ollen yrittäjä ottaa myös

työuraan liittyvän riskin. Yrittäjän on aina tiedostettava riskien olemassaolo ja pyrittävä sopeutumaan niiden läsnäoloon. Osaaminen, tietotaito ja ennakointikyky ovat keinoja riskien kontrolloimiseen. Parhaimmillaan riskien ottaminen johtaa kannattavuuden lisääntymiseen ja voiton syntymiseen. (Heinonen 2008, Ristimäki 2004, 29-30)

2.5.3. Verkostot ja kontaktit lisäävät sosiaalista pääomaa

Yrittäjäkuva on perinteisesti rakennettu näkemykselle, jossa itseoppinut yrittäjä perustaa yrityksen itsenäisesti ja muista riippumattomana. Yrittäjyyden motiiveina on yleisesti pidetty itsenäisyyttä ja riippumattomuutta eli autonomiaa. Tätä käsitystä vastaan on muodostunut yksi tärkeä yrittäjyyden osatekijä: verkostoituminen. Nykypäivän kiristynyt kilpailu ja asiakkaiden vaatimusten lisääntyminen ovat aiheuttaneet muutoksia yrittäjyydelle. Yrittäjyys nähdään olosuhteisiin ja ympäristöön sidonnaisena ilmiönä. Yrittäjät tarvitsevat ympärilleen verkostoja, joiden avulla menestystä yritys-elämässä voidaan tavoitella. Verkostoituminen kehittyy ja edistyy, jos yrittäjä hyväksyy sen, että omien resurssien määrä on rajallinen eikä yritys voi toimia pelkästään omien resurssiensa varassa. Resurssien lisääntyminen onkin yksi tärkeimmistä hyödyistä, jota verkostoituminen tuo tullessaan. Yhteistyö- ja kumppanuussuhteiden myötä yrittäjä huomaa olevansa osittain riippuvainen toisista yrittäjistä ja eri osapuolista. (Toivola 2006, 20)

Verkostoitumisesta puhuttaessa herää kysymys yrittäjän itsenäisyydestä. Voidaanko puhua itsenäisestä yrittäjästä, jos yritystoiminnassa on kyse verkostojen hyödyntämisestä? Yrittäjän itsenäisyys perustuu siihen, että yrittäjä voi itse valita, kenen kanssa tekee yhteistyötä. Näin ollen itsenäisyyden lisäksi yrittäjä voi omaksua arvoja ja käytäytymistapoja, joiden myötä yrittäjä integroituu sosiaaliseen ympäristöön. Yrittäjän tulee ymmärtää, että verkostot ovat välineitä menestyvän yritystoiminnan toteuttamiseen, eivät vapautta tai itsenäisyyttä rajoittavia tekijöitä. Verkostomaisessa toiminnassa luottamus on verkostosuhteen mitta. Avoimuus ja tiivis vuorovaikutus rakentavat pohjan luottamukselle ja sitä kautta verkostosuhteille. Luottamus syntyy yhteisten kokemusten, tekojen ja toiminnan kautta. Luottamus ei synny hetkessä, mutta sen onnistunut rakentaminen on arvokasta pääomaa yrittäjälle. Luottamuksen avulla yrittäjien välille syntyy sosiaalista sidoksisuutta. Tällainen sidoksisuus näkyy esimerkiksi tiedon jakamisena ja muiden kokemuksesta oppimisena. Toisten yrittäjien esimerkki ja kokemukset samankaltaisista tilanteista ovat tärkeitä yrittäjän oppimisen ja kasvun kannalta. Tällöin kaikkea ei tarvitse oppia ”kantapään kautta” vaan yrittäjä voi omaksua toimintatapoja toisilta yrittäjiltä. (Toivola 2006, 23, 98-99)

Verkostoituminen käsittää paitsi yrittäjien keskinäiset sosiaaliset verkostot niin myös yrittäjän luomat henkilökohtaiset verkostot. Henkilökohtaisten verkostojen muodostuminen heijastuu yrittäjän persoonallisuuteen ja tapaan hahmottaa ympäristöä. Henkilökohtaiset verkostot ovat yrittäjälle tärkeitä, koska niiden myötä yrittäjälle rakentuu tukiverkko, johon voi luottaa vaikeissakin tilanteissa. Henkilökohtaiset verkostot rakentuvat perheen, tuttavien ja ystävien kesken. Henkilökohtaiset ja sosiaaliset verkostot luovat yhdessä sosiaalista pääomaa. Sosiaalinen pääoma karttuu ihmisten välisissä suhteissa täydentäen yrittäjän muita resursseja. Sosiaalisen pääoman pe-

rusajatus on, että verkostot luovat arvoa, joka perustuu ihmisten välisiin suhteisiin. Sosiaalinen pääoma luo yhteistoiminnallisuutta ja lisää innovatiivisuutta. Yrittäjän kannalta sosiaalinen pääoma edistää lisäksi mainetta ja luo uskottavuutta, koska sosiaalisen pääoman kautta yrittäjä tulee tunnetummaksi. (Salaff & Greve 2003; Toivola 2006, 24; Römer-Paakkanen & Stenberg 2006)

Tiivis vuorovaikutus ja luottamuksen syntyminen rakentavat näin ollen verkostoja. Verkostojen rooli vaihtelee sen mukaan, missä elinkaaren vaiheessa yritys on. Koulun penkiltä yrittäjäksi lähteneen kannalta verkostot ovat tapa saada uskottavuutta ja herättää asiakkaan mielenkiinto. Verkostoituminen on oiva tapa kehittää yrittäjyyttä kouluissa. Eri tieteenalojen välinen yhteistyö voi synnyttää uusia innovaatioita ja sitä kautta uusia yrityksiä. Tietojen ja osaamisen jakaminen synnyttää uusia projekteja ja näkökulmia. Tätä kautta muodostuu verkostoja, joista voi olla ratkaisevaa hyötyä menestymiselle tulevaisuuden yrittäjänä. (Kansikas 2007, 45; Römer-Paakkanen ym. 2006, Toivola 2006, 93)

2.6. Yrittäjään liitetyt ominaisuudet

Tähän asti yrittäjyydestä esitettyjen teoreettisten määritelmien tueksi on hyvä laajentaa näkemystä tarkastelemalla yrittäjään liitettyjä ominaisuuksia. Edellä mainitsin jo innovatiivisuuden, luovuuden, riskinottokyvyn ja verkostomaisen toiminnan, jotka liitetään yrittäjyyteen ja yrittäjään. Ominaispiirteiden löytäminen saattaa jossain määrin olla hankalaa, sillä yrittäjäominaisuudet eivät ratkaisevasti eroa kenen tahansa yksilön ominaisuuksista. Vaikka yrittäjästä ei voida muodostaa mitään tiettyä stereotypiaa, ovat tutkijat, kuten Hornaday (1982) ja Gibb (1990), määritelleet yrittäjille yhteisiä ominaisuuksia. Tässä kontekstissa tärkeimmiksi nostetaan yrittäjän sisäisen kontrollin tarve, kyky havaita uusia mahdollisuuksia ja korkea motivaatio. (Kirby 2003, 108; Koironen 1993, 69)

Sisäisen kontrollin tarve liitetään hyvin usein yrittäjän ominaisuuksiin. Yrittäjä on kontrollin keskus, ”locus of control”. Tällä määritelmällä tarkoitetaan yksilön yleistä olettamusta tapahtumien hallittavuudesta henkilökohtaisen kontrollin ja ymmärryksen kautta. Korkean sisäisen kontrollin myötä yksilö uskoo oman käytöksen ja toiminnan vaikuttavan tavoitteiden saavuttamiseen. Saavuttaminen perustuu omaan itseensä, ei onneen tai muiden ihmisten tekemisiin. Yrittäjillä uskotaan olevan erityisen korkea sisäinen kontrolli. Toinen yrittäjiin liitetty ominaisuus, mahdollisuuksien havaitseminen, viittaa siihen, että yrittäjä näkee ympäristössä uusia mahdollisuuksia, joita voisi soveltaa käytäntöön. Yrittäjä ei tyydy perinteisiin olettamuksiin, vaan haastaa ja kyseenalaistaa ne. Yrittäjä ei välttämättä kehitä kokonaan uutta ideaa, vaan näkee jonkun toisen ideassa mahdollisuuden. Tätä kautta mahdollisuuksien havaitseminen johtaa luovuuteen ja voi synnyttää uusia innovaatioita. (Kirby 2003, 111-113)

Motivaatiolla tarkoitetaan yleisesti yksilön psyykkistä tilaa, joka määrittää, millä vireydellä ja aktiivisuudella ihminen toimii. Motivaatio muodostaa yhdessä asenteiden, arvojen ja elämäntavojen kanssa yrittäjän ajattelu- ja toimintatavoissa niin sanotun affektiivisen alueen. Painotettaessa yrittäjyydessä affektiivista aluetta eli tunnetta ja tahtoa, motivaation rooli nousee keskeiseksi. Motivaatio on yksilön toiminnassa

valmiustekijöiden ohella keskeinen suoritukseen vaikuttava tekijä. Motivaatiolla ja motivoitumisella on suuri merkitys yrittäjyyden viriämisen kannalta. Motivaatio perustuu tarpeiden ja kannusteiden määrittämään tilaan. Yrittäjämotivaatioon vaikuttavat sekä sisäiset että ulkoiset kannusteet. Yrittäjyyden myötä yrittäjä tyydyttää muun muassa toimeentulon ja kasvun tarpeitaan. Ulkoisissa kannusteissa korostuvat yrittäjyyden taloudelliset palkkiot, kuten rahatulot. Sisäiset kannusteet puolestaan voivat olla tehtäväkannusteita eli yrittäjyyden uskotaan antavan mahdollisuuden menestykseen. Kannusteet tehostavat parhaimmillaan suoritusta. Jo aiemmin todettiin vahvan suoriutumistarpeen liittyvän yrittäjään. Suoritustarpeella onkin motivaatiota virittävä vaikutus. Vaikka motivaatio onkin pitkälti yksilöstä itsestään lähtevää, ei pidä unohtaa ympäristön vaikutusta. Yrittäjyysmyönteinen ilmasto toimii tärkeänä kannusteenä, joka aktivoi esiin yrittäjyyttä. Henkilökohtaiset motiivitekijät ja ympäristön yrittäjämönteiset asenteet suuntaavat yksilön yhdessä kohti yrittäjyyttä. (Koiranen 1993, 60, 69-71)

3 YRITTÄJYYSKASVATUS YRITTÄJYYDEN EDISTÄJÄNÄ

Yrittäjyyden moniulotteisuuden avaaminen on edellytys yrittäjyyskasvatuksen syvemmälle tarkastelulle. Koulutusjärjestelmässä yrittäjyyden eri muodot saavat erilaisia painotuksia riippuen muun muassa yksilön iästä, elämänvaiheesta ja toimintaympäristöstä. Yrittäjyyskasvatus muotoutuu vasta silloin, kun tietäminen kontekstista, toimintatavasta ja pedagogiikasta yhdistyvät toimintaan. Kasvavassa määrin yrittäjyyskasvatuksella on asemansa ei vain yrityksen perustamiseen liittyvissä toiminnoissa, vaan nykypäivän maailmassa, jossa esimerkiksi innovaatiot ja muutokset kuuluvat niin johtoportaan kuin yhteiskunnallisten toimijoiden arkipäivään. Käsitteellisesti katsoen yrittäjyyskasvatus voi pitää sisällään kaikki yrittäjyyden muodot ja niiden vuorovaikutuksen. Tämä tarkoittaa sitä, että yrittäjyyskasvatus yhdentyy osaltaan sisäiseen ja ulkoiseen yrittäjyyteen sekä yksilön yrittäjämäiseen toimintatapaan. (Kyrö & Ripatti 2006, 20; Kyrö, Lehtonen & Ristimäki 2007, 18)

Yrittäjyyskasvatuksen moniulotteinen näkemys asettaa haasteita korkeakouluille, joissa tiedon ja tietämisen merkitys korostuvat. Tutkijat Ristimäki (2007) ja Ikonen (2007) toteavat, että liian usein yrittäjyyskasvatus mielletään toiminnaksi, jonka tavoitteena on lisätä yrittäjien lukumäärää yhteiskunnassamme. Pelkästään tämän kaltainen suppea näkemys yrittäjyyskasvatuksesta koetaan nykypäivänä riittämättömäksi. Opetusministeriö on kehittämisohjelmassaan (2007) todennut, että yrittäjyyskasvatuksen painopiste on laajentunut yrityksen käynnistämisen problematiikasta myös laajemmin yrittäjyysvalmiuksien kehittymiseen. Opetusministeriön tavoitteissa yrittäjyyskasvatuksella tulee pyrkiä edistämään sisäistä ja ulkoista yrittäjyyttä. Lisäksi yrittäjyyskulttuurin ja yrittäjyyteen kannustavien asenteiden ja ilmapiirin luominen sekä innovaatiot mainitaan kehittämisohjelmassa. Tavoitteena on myös lisätä yrittäjyyden houkuttelevuutta yhtenä uravaihtoehtona. (Ikonen 2007, Opetusministeriö 2007; Ristimäki 2007, 34)

3.1. Yrittäjyyskasvatuksen määrittelyä ja tavoitteita

Yrittäjyyskasvatuksen käsite liitetään yrittäjyyden määrittelyyn ja kasvatuksen käsitteen erilaisiin tulkintoihin (Kyrö & Ripatti 2006, 16). Yrittäjyyskasvatuksella pyritään ennen kaikkea kehittämään oppijassa sellaisia tietoja, taitoja ja asenteita, joista on myöhemmin hyötyä työelämässä, riippumatta siitä, työskenteleekö yksilö omassa yrityksessä vai jonkin toisen palveluksessa. Näin ollen yrittäjyyskasvatus on laajempaa kannustamista paitsi omistajayrittäjyyteen niin myös sisäiseen yrittäjyyteen, muun muassa innovaatioajattelun kehittämisen kautta. Yrittäjyyskasvatus kattaa lisäksi yrittäjyyden opetuksen. Yrittäjyysopinnojen kautta oppijan itsenäisyys, luovuus ja oma-aloitteisuus kehittyvät. Pitkällä aikavälillä yrittäjyysopinnoilla voidaan tavoitella yrittäjäksi ryhtyvien määrän kasvattamista, mutta lyhyemmällä ajanjaksolla yhtenä tärkeänä tavoitteena on yrittäjämäisen toimintatavan iskostaminen opiskelijoihin. Yrittäjäksi ryhtyminen voi tulla yksilön elämässä eteen jossakin vaiheessa, ei välttämättä heti opintojen päättymisen jälkeen. (Paajanen 2001; Nurmi & Paasio 2006)

Yrittäjyyskasvatuksessa korostuvat oppijan aktiivisuus, asenteet ja oma-aloitteisuus. Yrittäjyyskasvatus alkaakin pitkälti asenne- ja arvokasvatuksesta, jonka myötä yrittäjyyden substanssiosaaminen tulee kuvaan mukaan. Yrittäjyyskasvatuksessa opettajan tieto ja ajatukset yrittäjyydestä limittyvät oppijan toimintaan ja tavoitteisiin. Näin ollen yrittäjyyskasvatusprosessissa aktivoivat ja yhteistoiminnallisuuteen perustuvat menetelmät ovat tärkeitä. Toiminnallinen, yrittäjämäinen oppiminen on sitä, että opettaja tuottaa niin sanotun pedagogisen ympäristön, jossa opiskelija oppii uusia tapoja tehdä asioita. Kun tämä yhdistetään tiedon sisäistämiseen, voidaan puhua yrittäjyyskasvatuksesta. Opetuksessa tämä näkyy yrittäjämäisenä tyylinä, jolloin ryhmässä korostetaan muun muassa opiskelijoiden vapautta, joustavuutta ja virheiden sallimista. Mielekkään oppimisprosessin rakentamisessa opettajan rooli on tärkeä. (Kyrö ym. 2006, 20-21; Leskinen 2006, 39)

3.2. Yrittäjyyskasvatuksen menetelmät

Yrittäjyyskasvatus on yrittäjyyden lailla monimuotoinen prosessi. Yrittäjyyskasvatuksen luonnetta ja laajuutta voidaan hahmottaa yhdistämällä persoonallisuuden ja älykkyyden taksonomia yrittäjyyskasvatukseen. Paajanen (2001) sekä Kyrö ja Ripatti (2006) kuvaavat persoonallisuuden ja älykkyyden osa-alueiden merkityksiä yrittäjyyskasvatuksen kannalta perustuen Snown, Jacksonin ja Cornon taksonomiaan. Taksonomia jakaa yksilön persoonallisuuden ja älykkyyden kolmeen osa-alueeseen: kognitiiviseen, affektiiviseen ja konatiiviseen. Kognitio on yleisesti tunnettu termi prosesseille, joiden kautta yksilö tunnistaa ja saa informaatiota jostain tietystä kohteesta. Kognitiivisten rakenteiden sisältö muodostuu muun muassa havainnoinnista, tunnistamisesta, arvioinnista ja päättelystä. Tässä kontekstissa kognitiivinen alue pitää sisällään yrittäjyyden kannalta tärkeät tiedot ja taidot. Näihin voidaan liittää yrittäjyyden yhteiskunnallisen merkityksen tietäminen ja ymmärtäminen. Affektiivinen, tunteen ja temperamentin alue kiinnittyy yksilön arvoihin ja asenteisiin. Tähän alueeseen liittyy yrittäjyyden arvostus ja henkilökohtaiset persoonallisuustekijät. Konatiivinen motivaation ja tahdon alue painottuu yksilön intresseihin yrittäjyyttä kohtaan. (Kyrö ym. 2006, 22; Paajanen 2001)

Yrittäjyyskasvatuksessa on huomioitava sekä yksilön tiedot ja taidot että myös asenteet (Ristimäki 1998, 37). Jos yrittäjyyskasvatuksessa keskitytään tietoon siitä, miten tehdä hyvä liiketoimintasuunnitelma tai tietoon yrityksen eri toiminnoista, painottuu kognitiivinen orientaatio konatiivisen ja affektiivisen alueen jäädessä taustalle. Tällä tavoin oppijan tiedot lisääntyvät, mutta yrittäjämäisen toiminnan ajattelutavan edistäminen ei välttämättä toteudu. Jos tavoitellaan ulkoisen yrittäjyyden kautta oman yrityksen perustamista, konatiiviset, motivaatioon ja tahtoon liittyvät näkökohdat ovat osana oppimista ja yrittäjämäistä pedagogiikkaa. Yrittäjämäisen käyttäytymisen herättämisessä vaaditaan huomion kiinnittämistä konatiivisiin ja affektiivisiin rakenteisiin. (Kyrö ym. 2006, 23)

3.3. Riskin oppimisen prosessi

Riskin ottaminen kuuluu olennaisesti yrittäjyyteen, joten tämä tulee ottaa huomioon myös yrittäjyyskasvatuksessa ja yrittäjyyden oppimisessa. Riskin oppimisen edellytyksenä on riskin perusluonteen ymmärtäminen. Riskin syvällisempi luonne perustuu siihen, että yrittäjyudessa inhimillinen toiminta ja vuorovaikutus sisältävät epävarmuutta, liittyen fyysiseen maailmaan ja riskiin. Talousteoriassa epävarmuus on yksilöiden välistä epävarmuutta, joka ilmenee yksilöiden välisissä suhteissa. Inhimillinen toiminta ja keskinäinen vuorovaikutus ilmentävät yksilöiden reagoitua toinen toistensa kykyihin, tietoon ja tarpeisiin. Jokaisessa uudessa luovassa oppimisprosessissa epävarmuus on läsnä. Näin ollen epävarmuus ja riski liittyvät toisiinsa. Riskin oppiminen on sekä yksilöllistä että sosiaalista, sillä se kytkeytyy osittain toisten osallistujien kykyihin, tietoon ja tarpeisiin. (Kyrö 2006, 99-100)

Epätietoisuus liittyy epävarmuuden ohella riskin oppimiseen. Epätietoisuus on yhtäältä informaation puutetta ja toisaalta yksilön kognitiivisiin rakenteisiin liittyvää luottamuksen puutetta. Suppeasti ajateltuna riskiin viittaavaa epätietoisuutta voidaan vähentää tietämällä enemmän tai paremmin. Kognitiivisen oppimisen näkökulmasta opiskelijat pystyvät määrittämään tavoitteensa ja odotuksensa sekä samalla löytämään vaihtoehtoisia keinoja tavoitteiden saavuttamiseksi. Riskit ja niiden ottaminen liittyvät laajemmassa merkityksessä sosiaalisiin prosesseihin, joihin liittyy epätietoisuutta ja epävarmuutta. Lähestymistapa näiden ja näistä oppimiseen on toiminta. Riski on valmius, jota voidaan sekä opettaa että oppia. Riskin oppimisessa epävarmuuden kokemusten jakaminen ja opiskelijoiden välisen yhteistyön lisääminen ovat eräitä keinoja tukea riskin oppimista. (Kyrö 2006, 101-102, 104-106)

Paula Kyrö (2006) on tutkinut riskin oppimista, ja tutkimus osoittaa riskin olevan opittavissa. Tutkimuksessa käytettiin kahta erilaista oppimiskokeilua, joista toisessa oppimista tuettiin epätietoisuuden ja yksilöllisen oppimisen, toisessa epävarmuuden ja yhteistoiminnallisen oppimisen lähtökohdista. Oppimiskokeilut toteutettiin kahdessa erilaisessa kulttuurisessa kontekstissa ja sisällöltään erilaisilla kursseilla. Oppimiskokeilussa olivat mukana suomalainen ryhmä ja kansainvälinen ryhmä. Kansainvälisen ryhmän kokeilussa painotettiin yksilöllisempää orientaatiota ja suomalaista ryhmää tuettiin enemmän yhteistoiminnallisesta näkökulmasta. Molemmissa opintokokonaisuuksissa opiskelijat kokivat riskejä, ja aiemmin kokemattomien tilanteiden hallintaa pyrittiin tukemaan valitun orientaation mukaisesti. Molempien kurssien suoritukset sisälsivät aitoja, todellisen elämän tapausesimerkkejä, analysointia ja ryhmätöitä. Oleellista oli opiskelijoiden omien tavoitteiden määrittäminen ja toiminta näiden tavoitteiden saavuttamiseksi. Opiskelijat saivat itse päättää, mitä tietoa he tarvitsevat ja miten he sitä hankkivat. Kummassakin oppimiskokeilussa opiskelijat kokivat myös epävarmuutta ja epätietoisuutta. Kokemusten kautta he oppivat riskinottoa psykologisena ja sosiaalisena, mutta ei taloudellisena ilmiönä. Reflektoinnin eli itsearvioinnin myötä opiskelijat arvioivat oppimiskokeilun onnistumista. (Kyrö 2006, 107-108)

Oppimiskokeiluissa riskinoton oppiminen ilmeni siinä, kuinka opiskelijat oppivat käsittelemään epätietoisuutta ja epävarmuutta. Tämän pohjalta muodostui kolme erilaista oppimisprosessin tuloksena syntynyttä orientaatiota: oppiminen yrittäjyydestä, yrittäjyyttä varten ja yrittäjämäisen toiminnan kautta. Oppiminen yrittäjyydestä on

tietämistä yrittäjyydestä, joka viittaa epätietoisuuden käsitteeseen. Tutkimuksen tulokset viittasivat siihen, että riskin ottamisen oppiminen liittyy sekä epätietoisuuteen että epävarmuuteen. Lisäksi tutkimus vahvisti sen, että riskin oppimisen kykyä voidaan tehostaa yhteistoiminnallisuuden kautta. (Kyrö 2006, 113-120)

Yhteistoiminnallisuus viittaa siihen, että asiat ja ihmiset ovat riippuvaisia toinen toisistaan. Kokemisen maailma kytkeytyy riskin oppimiseen. Riskin oppiminen on johdonmukainen prosessi, jossa tavoitteet asetetaan oppijälähtöisesti. Epävarmuuden sietäminen ja ongelmien ratkaiseminen todellisten tilanteiden kautta onnistuu parhaiten, kun opiskelijoille annetaan mahdollisuus määrittää itse omat tavoitteensa ja keinot niiden saavuttamiseksi. Riskin oppimisprosessissa opiskelijoiden tehdessä päätöksiä, he vastaavat myös niiden seurauksista ja oppivat prosessissa muuttamaan omaa toimintaansa. Riskinoppiminen persoonallisuuden ja älykkyyden taksonomian kannalta on sitä, että affektiiviset ja konatiiviset prosessit kytkeytyvät oppimiseen. Näiden vauhdittamana tiedonhankinnan valmiudet ja soveltamistaidot lisääntyvät. (Kyrö 2006, 113-120)

3.4. Luova yrittäjyyskasvatus ja innovointi

Yrittäjyyteen liitetään tässä tutkimuksessa innovatiivisuuden ja luovuuden ulottuvuudet, joten myös yrittäjyyskasvatuksessa nämä nostetaan esille. Yrittäjyyden opetuksessa painottuu usein kognitiivinen ulottuvuus ja deklaratiiivinen eli asiatietoon perustuva tiedon jakaminen. Pelkästään yrittäjyyden asiatiedon hallitseminen jää varsin suppeaksi lähtökohdaksi yrittäjyysinnostuksen herättämisessä. Innovaatiokyvyn kehittäminen ja luova yrittäjyyskasvatus ovat tuoreempia lähestymistapoja yrittäjyyden opetuksessa. Luovan yrittäjyyskasvatuksen pyrkimyksenä on kokemuksellinen ja yhteistoiminnallinen oppiminen sekä luovat oppimismetodit. (Luukkainen & Wuorinen 2002, 73, 124; Hägg 2007, 28)

Luovan yrittäjyyskasvatuksen avulla luodaan ennen kaikkea valmiuksia yrittäjäksi oppimiselle. Snown, Cornon ja Jacksonin taksonomia ihmisen älykkyyden ja persoonallisuuden rakenteesta toimii luovan yrittäjyyskasvatuksen viitekehyksenä. Luova yrittäjyyskasvatus korostaa entisestään affektiivista ja konatiivista ulottuvuutta yrittäjyyden oppimisessa. Yrittäjyyteen liittyy paljon tunteita, unelmia ja pelkoja, jotka on huomioitava kasvatuksessa ja opetuksessa. Luovassa yrittäjyyskasvatuksessa yhdentyvät yksilön persoonallisuuden kehittyminen ja tietotaidon lisääntyminen. Yrittäjyyden oppimisessa yhteisöllinen toiminta, ja sitä kautta saadut oppimiskokemukset muuttuvat merkityksiksi reflektoinnin kautta. Tällä tarkoitetaan sitä, että oppija reflektoi suhdettaan yrittäjyyteen niin tunne- kuin tietopohjaltakin. Reflektiot johtavat uusiin tulkintoihin ja ymmärrys yrittäjyydestä avartuu. Tämänkaltaisen prosessi on osa luovaa yrittäjyyskasvatusta. Luovassa yrittäjyyskasvatuksessa nousevat esille monipuoliset oppimismenetelmät, joiden käyttö asettaa haasteita opetukselle. Luova yrittäjyyskasvatus syntyy opettajan ja opiskelijoiden vuorovaikutuksen kautta. Tämä edellyttää opettajalta asiantuntevuutta niin yrittäjyydestä kuin kasvatuksestakin. (Hägg 2007, 33-34, 41)

Yrittäjyyskasvatuksen tarkastelu jakautuu yhtäältä yrittäjäksi ryhtymisen prosessiin ja toisaalta yrittäjämäisen toimintatavan edistämiseen. Tässä tutkimuksessa yrittäjyyskasvatuksen näkökulma perustuu siihen, että yrittäjämäinen ajattelutapa on omaksuttavissa ja opetettavissa. Yrittäjämäisen ajattelutavan tuloksena voi syntyä innovaatioita, uutta yritystoimintaa ja yrityksiä. Riskinoton ohella innovaatioajattelua on yrittäjyyskasvatuksen myötä mahdollista kehittää. Yrittäjyyden ja yrittäjämäisen toimintatavan yksi keskeisimmistä perusteista on kyky nähdä mahdollisuuksia. Opetuksen kannalta tässä on kysymys mahdollisuuksien ja ongelmien tunnistamisesta. Ongelmalähtöinen orientaatio perustuu siihen, että ihmisten ajattelussa ongelmanratkaisun kautta tiedolle syntyy merkitys. Näin ollen informaation keruu ja käsittely tehostuvat. Henkilökohtaisina ominaisuuksina visionäärisyys, luovuus ja innovatiivisuus kehittyvät ongelmalähtöisen toimintatavan kautta. Kun yksilölle annetaan mahdollisuus hyödyntää aktiivista tiedonhankintaa tai hänet haastetaan vuorovaikutukseen toisten kanssa, tuloksena saattaa syntyä ennakkoluulottomia ja innovatiivisia ratkaisuja ongelmiin. (Vesalainen, Ristimäki, Luoto & Kohtamäki 2006, 64-65, 67, 78)

3.5. Ammattikorkeakoulujen rooli yrittäjyyskasvattajina

Ammattikorkeakoulut ovat tärkeitä yrittäjyyskasvatuksen kanavia, ja niiden vastuualueeseen kuuluu erityisesti pienen ja keskisuuren yritystoiminnan tukeminen. Nuoret alkavat suunnitella omaa työuraansa korkeakoulussa, jolloin heitä on innostettava näkemään yrittäjyys heille sopivana vaihtoehtona. Ammattikorkeakoulut tarjoavat varsin laajasti yrittäjyyttä tukevia opintojaksoja. Kurssitarjonnan lisäksi yrittäjyyttä tuetaan projektiopintojen ja oppimisyritysten avulla. Ammattikorkeakoulut toimivat läheisessä yhteistyössä teollisuuden ja palvelualojen eri yritysten kanssa. Työelämäprojektit mahdollistavat muun muassa uusien liikeideoiden syntymisen. (Römer-Paakkanen 2006, 190)

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto ARENE ry:n tehtäviin kuuluvat muun muassa ammattikorkeakoulujärjestelmän kehittäminen ja yhteistyön lisääminen ammattikorkeakoulujen välillä. ARENE ry:n laatima yrittäjyysstrategia (2006) ilmentää ammattikorkeakoulujen tärkeää roolia yrittäjyyden edistäjänä. Yrittäjyysstrategiaan sisältyy kuvaus ammattikorkeakoulujen yrittäjyyden tavoitteista, joiden toteuttamisvastuu on kaikilla yksittäisillä ammattikorkeakouluilla. Yrittäjyysstrategian painopistealueita ovat ammattikorkeakoulujen tehtävä uuden yrittäjyyden edistämisessä, innovaatioihin perustuvan yrittäjyyden merkityksen korostaminen tulevaisuudessa sekä yrittäjäpolven vaihdosten kautta syntyvä yrittäjyyden tarve. (ARENE ry:n Yrittäjyysstrategia 2006)

ARENE ry:n yrittäjyysstrategian visio vuodelle 2010 tähtää siihen, että ammattikorkeakoulut kasvattavat opiskelijoista menestyviä yrittäjiä. Vision saavuttaminen edellyttää monia asioita. Vision onnistumisen kannalta opettajilta ja opiskelijoilta edellytetään myönteistä suhtautumista yrittäjyyttä kohtaan. Ammattikorkeakoulun kentässä tapahtuvaa yrittäjyyttä koskevaa tutkimusta on lisättävä ja tutkimustyön tuottamia innovaatioita tulee edistää. Lisäksi yrittäjyys on esiteltävä opetuksessa tasavertaisena uravaihtoehtona. Yrittäjyyskasvatuksen tulee olla monialaista, ja yrittäjyydestä aidosti kiinnostuneita opiskelijoita tulee ohjata aktiivisesti yrittäjyyteen. Näiden toimenpitei-

den pohjalta ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneet omaksuvat sekä sisäisen että ulkoisen yrittäjyyden, joiden pohjalta yhä useampi valitsee yrittäjäuran ammatikseen. (ARENE ry:n Yrittäjyysstrategia 2006)

3.6. Euroopan Unionin näkemys yrittäjyyskasvatuksen merkityksestä

Euroopan Unionin Vihreässä kirjassa (2003) pohditaan yrittäjyyttä ja sen merkitystä yhteiskunnalle Euroopan alueella. Vihreä kirja korostaa yrittäjyyden tärkeyttä uusien työpaikkojen luojana ja kasvun mahdollistajana. Vihreä kirja näkee yrittäjyyden edistämisen lähtökohtana yksilön huomioimisen. Yksilöä on kannustettava näkemään yrittäjyys houkuttelevana uravaihtoehtona. Tämä onnistuu parhaiten, mikäli yksilö omaksuu yrittäjyyden käsitteen ja saa kasvatuksen myötä oikeat taidot toteuttaa pyrkimyksensä menestyksekkäästi. Yhteiskunnan positiivinen asennoituminen yrittäjyyttä kohtaan edistää yrittäjyysinnostuksen syntymistä. Monella saattaa olla halua ryhtyä yrittäjäksi, mutta epäonnistumisen pelko tai osaamisen puute saattavat olla esteenä yrittäjäksi ryhtymiselle. Vihreässä kirjassa todetaan, että epäonnistumisen häpeää on vähennettävä ja yrittäjien arvostusta lisättävä. Nuorten yrittäjyysinnostusta voidaan herätellä laittamalla nuoret tekemisiin yrittäjyyden parissa. Lisäksi Vihreän kirjan mukaan yrittäjien menestystarinoita tulee hyödyntää opetuksessa ja kasvatuksessa mahdollisuuksien mukaan. (EU:n Vihreä kirja 2003)

4 TUTKIMUKSEN METODOLOGISET VALINNAT

JA TOTEUTUS

Metodologia on yksi tieteen filosofian osa-alue ja sillä tarkoitetaan oppia tieteen järkevistä menetelmistä (Kyrö 2004, 71). Ennen aineiston keruuta tutkijaa ohjaavat tieteenfilosofiset valinnat eli miten ymmärtää tutkittavaa kohdetta ja miten ajattelee saavansa tietoa (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 120). Tässä luvussa perustellaan menetelmävalinnat ja kuvataan case-yrityksen ohella tutkimuksen kulkuprosessia. Menetelmävalintoja edeltää syvällisempi tutkimusongelman ja tutkimuksen tarkoituksen pohdinta. Ne ohjaavat tutkimuksen empiirisen aineiston sisällönhankintaa ja kulkevat prosessissa punaisena lankana.

4.1. Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimusongelmat

Tämä tutkimus perustuu siihen ajatukseen, että opiskelijoita voidaan koulutuksen myötä ohjata yrittäjyyteen, ja koulutuksen myötä hankittua osaamista myös tuetaan (Luoto, Melin & Ristimäki 2008, 3). Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millaisia kokemuksia ammattikorkeakoulun opiskelijoilla on yrittäjyydestä. Tutkimuksessa huomio kiinnittyy myös siihen, ovatko nämä näkemykset muuttuneet opiskelun aikana. Tärkeimpänä tavoitteena on saada tietoa yrittäjyyden edistämiseen tähtäävästä opetuksesta ja sen nykytilasta Vaasan ammattikorkeakoulussa. Empiirisen aineiston sisältö ja siitä tehdyt analyysit luovat pohjan yrittäjyyden eteenpäin viemiselle ja kehittämiseksi kyseisessä korkeakoulussa.

Tutkimusongelmien kautta voidaan havainnollistaa tutkimuksen luonnetta. Tutkimuksen pääongelma rakentuu kysymykseen:

- Miten yrittäjyyttä edistetään Vaasan ammattikorkeakoulussa opiskelijoiden näkökulmasta?

Lisäksi tarkastelua suoritetaan seuraavien osaongelmien kautta:

- Millä tavalla yrittäjyyden edistäminen toteutuu yrittäjyysjuonteen opinto-kokonaisuuden lähtökohdista?
- Onko Vaasan ammattikorkeakoulu muuttanut opiskelijoiden yrittäjyysajattelua jollain tavalla?

Tutkimuksen pääongelma perustuu opiskelijoiden näkemyksiin yrittäjyyden edistämisestä. Pääongelman kautta tarkastellaan yrittäjyyden edistämisen toteutumista yleisesti korkeakoulussa. Tähän kuuluvat olennaisena osana yrittäjyyteen liittyvät opintojaksot. Yrittäjyysjuonteessa liiketalouden ensimmäisen vuoden opintojen yrittäjyyden ja liiketoimintaosaamisen kurssit limittyvät toisiinsa yhteisen projektityön

myötä (Brink 2008, 154-155). Juonne tukee yrittäjyyskasvatusta, ja näin ollen se on yhtenä osaongelmana tutkimuksessa. Yrittäjyysjuonteen voidaan katsoa olevan yhtenä osana Vaasan ammattikorkeakoulun yrittäjyyden edistämiseen tähtäävää toimintaa, ja siksi se nostetaan tutkimuksessa esille.

Jo aiemmin mainittiin, että yrittäjyyskasvatuksen edellytyksenä on yrittäjyyden ymmärtäminen. Näin ollen on tärkeää selvittää, millaisena yksittäinen opiskelija yrittäjyyden ja yrittäjän näkee. Nämä käsitykset ohjaavat opiskelijan käsityksiä yrittäjyyden edistämisestä ja yrittäjyyskasvatuksesta. Jälkimmäisen osaongelman myötä saadaan selville, onko Vaasan ammattikorkeakoulu muokannut jollain tavalla opiskelijoiden yrittäjyysajattelua. Tutkimusongelmien ratkaisemisessa hyödynnetään empiiristä aineistoa ja tutkimuksen teoreettista pohdintaa.

4.2. Tutkimusmenetelmät

Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen. Tämä pitää sisällään ajatuksen todellisuuden moninaisuudesta. Tutkimuksessa on huomioitava se, että todellisuutta ei voida pilkkoa mielivaltaisesti osiin. Tapahtumat muovaavat toinen toistaan, ja tapahtumien välillä on löydettävissä monensuuntaisia suhteita. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tarkoituksena on tutkia kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Tavoitteena on ymmärtää ja tulkita ilmiön esiintymisen syitä ja merkityksiä. Kvalitatiiviselle tutkimukselle on tyypillistä, että aineisto kootaan luonnollisissa ja todellisissa tilanteissa. Tutkimuksen kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti, ei satunnaisotoksen menetelmää käyttäen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ihmistä suositetaan tiedon keruun instrumenttina. Näin ollen aineiston hankinnassa suositetaan metodeja, joissa tutkittavien näkökulmat tulevat parhaiten esille. Tällaisiin metodeihin lukeutuvat muun muassa teemahaastattelu, osallistuva havainnointi ja ryhmähaastattelu. (Hirsjärvi ym. 2007, 157, 160)

Haastattelua pidetään siinä suhteessa ainutlaatuisena tiedonkeruumenetelmänä, että siinä ollaan välittömässä kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan henkilön kanssa. Haastattelun suurimpana etuna on sen joustavuus aineiston keräämisvaiheessa. Haastatteluaiheiden järjestys on tutkijan säädeltävissä ja vastausten tulkinnessa on enemmän mahdollisuuksia kuin vaikkapa postikyselyssä. Yksi haastattelun lajeista on teemahaastattelu. Teemahaastattelu rakentuu tiettyjen aihepiirien eli teemojen ympärille, mutta kysymysten tarkka järjestys ja muoto puuttuvat. (Hirsjärvi ym. 2007, 203)

Tämä tutkimus pohjautuu kvalitatiiviseen eli laadulliseen tutkimusmalliin, jossa aineistonkeruumenetelmänä käytetään teemahaastattelua. Kvalitatiivisen tutkimuksen periaatteisiin kuuluvat kohteen kokonaisvaltainen tutkiminen ja ilmiöiden merkitysten ymmärtäminen, joten siksi päädyttiin tähän valintaan. Aineiston keruussa hyödynnetään puolistrukturoitua teemahaastattelua, joka suoritetaan yksilöhaastatteluna. Teemahaastattelu antaa mahdollisuuden laajempiin vastaussisältöihin kuin esimerkiksi kysely. Näin ollen teemahaastattelu on perusteltu valinta.

Empiirisen aineiston tulkinnassa käytetään metodina teoriaohjaavaa sisällönanalyysia. Sisällönanalyysi on tieteellinen menetelmä, jossa tavoitteena on muodostaa päätelmiä erityisesti verbaalisesta, symbolisesta tai kommunikatiivisesta datasta. Sisällönanalyysissa dokumentteja, kuten esimerkiksi haastatteluja, analysoidaan systemaattisesti ja objektiivisesti. Pyrkimyksenä on rakentaa sanallinen ja selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Aineiston käsittely perustuu loogiseen tulkintaan: aineisto hajotetaan pienempiin osiin, käsitteellistetään ja vielä kasataan uudelleenlaisiksi kokonaisuudeksi. Tutkimuksesta riippuen ennen analyysia ratkaistaan keskitytäänkö aineiston ilmisältöön (manifest content) vai myös piilossa oleviin viesteihin (latent content). (Silius 2005)

Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissa tutkittavaan ilmiöön liittyvä käsitteistö on tiedossa ja analyysin runko perustuu osin viitekehukseen (Silius 2005). Tässä tutkimuksessa analysointi tapahtuu aineiston ehdoilla, teorian ollessa tukena. Sisällönanalyysin periaatteita hyödyntäen, tutkimuksessa empiirinen aineisto on aluksi pilkottu osiin, joiden pohjalta vastaukset on kategorisoitu ja koottu vielä kokonaisuuksiksi. Tutkimuksen pääpaino on aineiston ilmisällyksessä, mutta myös piilossa oleviin viesteihin kiinnitetään huomiota.

Kvalitatiivisen aineiston tulkinnassa käytetään usein analysointimenetelmänä teemoittelua. Teemoittelulla tarkoitetaan sitä, että analyysivaiheessa tarkastellaan aineistosta esille nousevia piirteitä, jotka ovat yhteisiä usealle haastateltavalle. Ne voivat pohjautua teemahaastattelun teemoihin, ja lähtökohtateemat yleensä nousevat analyysissa esiin. Tämän lisäksi esille voi tulla myös muita mielenkiintoisia teemoja. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 173)

Tämän tutkimuksen aineiston analyysissa käytetään sekä sisällönanalyysia että teemoittelua. Haastattelussa käytetyt teemat ja mahdollisesti syntyneet uudet teemat muodostavat kategorioita, joihin pelkistetyt kommentit rakentavat sisältöä. Perusteltavaa on hyödyntää sisällönanalyttistä menetelmää, sillä tutkimuksessa aineisto ei ole liian laaja, jolloin sisältöä voidaan tutkia varsin tarkasti.

4.3. Case-yritys: Vaasan ammattikorkeakoulu

Vaasan ammattikorkeakoulu on monialainen ja monikielinen korkeakoulu, jossa opiskelijoita on tällä hetkellä noin 3500 ja henkilöstöä 240. Koulutusta sekä tutkimus- ja kehityspalveluja on tarjolla tekniikassa, liikenteessä, liiketaloudessa ja matkailussa sekä sosiaali- ja terveysaloilla. Korkeakoulun painopistealueet jakautuvat korkeatasoiseen teknologiaan, kansainväliseen kauppaan ja matkailuun sekä hoito- ja hyvinvointipalveluihin, joissa kaikissa erityishuomio kiinnittyy kansainvälisyyteen, monikielisyyteen ja yrittäjyyteen. Vaasan ammattikorkeakoulun tavoitteena on kouluttaa kansainvälisiä ammatillisia osaajia alueelliset tarpeet huomioiden. Vaasan ammattikorkeakoulussa yrittäjyyden merkitystä halutaan korostaa sisällyttämällä yrittäjyys yhteisesti kuuluvaksi kaikkiin opetuskokonaisuuksiin. (Vamk:n esittely 2006; Brink 2008, 153-154)

Liiketalouden yksikkö toteuttaa ammattikorkeakoulututkintoon ja ylempään ammatikorkeakoulututkintoon johtavaa koulutusta sekä näihin liittyviä erikoistumis- ja täydennysopintoja. Vaasan ammattikorkeakoulun pedagogisessa strategiassa lähtökohtana on opettajien aktiivisuus ja oma-aloitteisuus sekä koulutuksen ja opetusmenetelmien jatkuva kehittäminen. Koulutuksen kehittäminen pohjautuu ryhmätyöskentelyyn, monipuolisiin opetusmetodeihin sekä työelämäyhteyksien sisällyttämiseen opetuksessa. Pedagogisten ratkaisujen myötä halutaan tukea tradenomiopiskelijan osaamista alati muuttuvassa työelämässä ja kannustaa yrittäjyyteen. (Brink 2008, 153-154)

Vaasan ammattikorkeakoulun liiketalouden yksikössä toteutetaan uudistusprojektia, jossa osa ensimmäisen vuosikurssin opintojaksoista limittyy yhtenäiseksi opintokokonaisuudeksi yhteisen projektityön myötä. Yrittäjyyteen ja liiketoimintaan liittyvät kurssit muodostavat yrittäjyysjuonteen opintokokonaisuuden. Opiskelijat laativat tiimeissä liiketoimintasuunnitelman perusteilla olevalle yritykselle todelliseen ympäristöön ja verkostoituvat samalla yrityselämän kanssa. Tämä yrittäjyysjuonteen opintokokonaisuus tukee yrittäjyyskasvatusta ja opiskelijoiden tiimityötaitojen kehittymistä. Lisäksi yrittäjyysjuonteen avulla edistetään yhteisöllistä ja yhteistoiminnallista oppimista. Kasvun prosessissa opiskelijat omaksuvat yrittäjänä toimimisen peruseräatteen ja kehittävät samalla omia oppimisvalmiuksiaan. (Brink 2008, 154-155)

4.4. Tutkimuksen toteutus ja aineiston keruu

Tutkimuksen empiirinen aineisto hankittiin haastattelemalla Vaasan ammattikorkeakoulun liiketalouden kansainvälisen kaupan kolmannen vuoden opiskelijoita. Liiketalouden opiskelijoiden valintaan vaikutti se, että he suorittivat ensimmäisenä opiskeluvuotenaan 2006 yrittäjyysjuonteen opintokokonaisuuden. Yrittäjyysjuonteen otettiin käyttöön tuolloin ensimmäistä kertaa. Lisäksi kolmannen vuoden opiskelijoilla on laajemmin kokemusta yrittäjyydestä ja yrittäjyysopinnoista kuin esimerkiksi ensimmäisen vuoden opiskelijoilla. Teemahaastattelut muodostivat tutkimuksen laadullisen aineiston. Teemahaastattelut suoritettiin helmikuussa 2009.

Tutkimukseen valittiin haastateltavat kertomalla ryhmälle kasvotusten tutkimuksesta ja kierrättämällä luokassa lomaketta, johon haastateltaviksi haluavat laittoivat nimensä. Lomake oli Word-pohjainen, ja siinä kuvattiin tutkimuksen tarkoitus lyhyesti. Haastateltavien saaminen tutkimukseen osoittautui melko hankalaksi. Opiskelijoiden mielenkiinnon herättäminen oli haastavaa, sillä lomakkeeseen saatiin aluksi vain kaksi nimeä. Myöhemmin koko ryhmälle lähetettiin vielä kahteen otteeseen sähköpostia, jossa kuvattiin tutkimuksen sisältöä. Lopulta teemahaastatteluihin saatiin neljä opiskelijaa: kaksi miestä ja kaksi naista. Aineiston edustavuus ei määrällisesti ollut kovin suuri, mutta tässä tapauksessa tavoiteltiinkin enemmän laatua ja sisältöä.

Teemahaastattelut suoritettiin nimettöminä yksilöhaastatteluina Vaasan ammattikorkeakoulun luokkatiloissa. Haastateltavien henkilö- ja taustatietoja ei katsottu tarpeelliseksi tiedustella, koska tutkimuksen tulosten kannalta niillä ei koettu olevan merkitystä. Haastatteluissa käytettiin nauhuria, jotta aineisto saatiin mahdollisimman tarkasti tallennetuksi. Haastattelun kysymysrunko laadittiin paperille ja teemat

esiteltiin haastattelun alussa haastateltaville. Kysymyslomake oli haastattelutilanteessa tukena, ja siihen tehtiin tarvittaessa merkintöjä. Siten varmistettiin myös vastausten dokumentointi. Teemat, joiden ympärille kysymykset rakentuivat, olivat yrittäjyys ja yrittäjä, yrittäjyysjuonne ja yrittäjyysopetus sekä yrittäjämäinen ajattelu. Haastattelussa nostettiin esille teorian pohjalta myös innovatiivisuus ja verkostot, koska haluttiin selvittää, mitä ajatuksia ne herättävät opiskelijoissa. Haastattelut kestivät kukin noin 15–20 minuuttia. Kenelläkään haastateltavalla ei ollut kiire, joten he saivat ajan kanssa miettiä vastauksia.

Teemahaastattelussa käytettiin puolistrukturoidun haastattelun mukaisesti samoja kysymyksiä jokaiselle haastateltavalle, mutta kysymysten järjestys saattoi tilanteen mukaan vaihdella eri haastateltavien välillä. Kysymysrunkoon saattoi haastateltavasta riippuen tulla pieniä lisäyksiä. Tällä pyrittiin kiinnittämään huomiota esimerkiksi johonkin vastaukseen tarkentamalla sitä lisäkysymyksen avulla. Kysymykset olivat avoimia eikä niihin ollut valmiita vastausvaihtoehtoja. Tähän valintaan päädyttiin, koska haluttiin saada laajoja vastauksia, joissa haastateltavan mielipide pääsee hyvin esille.

5 EMPIIRISEN AINEISTON ANALYYSI

Tämän luvun tarkoituksena on kuvata toimenpiteitä, joita empiirisen aineiston keruussa ja analyysissa suoritettiin. Pääpaino aineiston analyysissa on aineiston sisällöllä, jota teoria puolestaan tukee. Teorian ja empiirisen aineiston vuoropuhelu näkyy siten, että empiirisestä aineistosta esiin nousee teoriaa tukevia vastauksia. Analyysissa yrittäjäyys ja yrittäjäyyden edistäminen limittyvät toisiinsa johdonmukaisesti siten, että aluksi keskitytään yrittäjäyyteen ja sen pohjalta yrittäjäyyden edistämiseen. Analyysi etenee siten, että kysymykset esitellään pääpiirteissään ja sen jälkeen syvennyttään vastauksiin.

Analyysiprosessin kulku

Aineiston tarkempaa analyysia edelsi aineiston saattaminen sanantarkasta litteroidusta tekstistä ymmärrettävämpään ja pelkistetympään muotoon. Litteroitua tekstiä syntyi kaiken kaikkiaan 13 sivua. Aineiston laajuus olisi voinut olla hieman suurempi, mutta kokonaisuutena kaikkiin kysymyksiin saatiin perusteltuja vastauksia. Vastauksen analysointi ja jäsentäminen onnistuivat tekstinkäsittelyohjelmalla, sillä aineisto ei muodostunut liian laajaksi.

Aineiston jäsentäminen aloitettiin siten, että kaikkien neljän haastattelun vastaukset koottiin selkeässä ja paremmin luettavassa muodossa Word-tiedostoksi. Koko vastausmateriaali oli aluksi samassa tiedostossa, jonka jälkeen luotiin uusia tiedostoja teemoittain. Esimerkiksi yrittäjäyys ja yrittäjä muodostivat oman tiedoston ja yrittäjäyysjuonne puolestaan omansa. Aineistosta poimittiin tämän jälkeen kaikki tiettyyn aihepiiriin eli teemaan kuuluvat vastaukset saman alakategorian alle. Alakategoriat olivat ikään kuin otsikoita, joiden alle vastauksista syntyi sisältöä. Alakategorioista muodostettiin edelleen yläkategorioita, jotka ilmensivät yhtä kokonaisuutta. (Liite 1. Empiirisen aineiston kategorisointi)

Empiirisen aineiston analyysissa kiinnitettiin huomiota jokaisen haastateltavan yksittäiseen vastaukseen, koska haastatteluja ei ollut liian paljon. Tällä tavalla melko pienestäkin aineistosta saatiin merkittävää informaatiota analysoitavaksi. Haastateltavien vastausten perään tehtiin merkintä riippuen siitä, kenen vastaus oli kyseessä. Ensimmäinen haastateltava oli mies, joten hänen vastauksiensa perään tuli aina merkintä M 1. Seuraavakin oli mies, jolloin merkintä oli M 2. Samalla tavalla muodostettiin koodit naisille, jotka haastateltiin miesten jälkeen. Ensimmäisen naisen vastaukset merkittiin koodilla N 1 ja toisen N 2. Merkinnot helpottivat analyysivaiheessa vastausten kategorisointia sekä vastausten jäsentämistä eri teemojen alle. Nämä merkinnot ovat jatkossa haastateltavien opiskelijoiden sitaattien ja lainausten perässä.

Aihepiireittäin etenevä aineiston tarkastelu aloitetaan yrittäjäyysajattelun pohdinnalla. Sen jälkeisessä osakokonaisuudessa keskitytään yrittäjäyyden edistämiseen ja yrittäjäyyskasvatukseen Vaasan ammattikorkeakoulussa. Luvussa pohditaan nykytilannetta ja selvitetään, miten opiskelijoiden mielestä yrittäjäyyttä voitaisiin viedä eteenpäin korkeakouluympäristössä.

5.1. Yrityksen perustaminen yrittäjyysajattelun ytimessä

Teemahaastattelun ensimmäisessä kysymyksessä pohdittiin yrittäjyyden ja yrittäjän käsitteitä. Kysymys esitettiin kaikille samalla tavalla muodossa: Mitä mielestäsi ovat yrittäjyys ja yrittäjä? Kysymys on tutkimuksen kannalta merkittävä kolmesta syystä. Ensinnäkin sen kautta selviää, mitä yksittäinen opiskelija ymmärtää sanoilla yrittäjä ja yrittäjyys, jotka ovat tutkimuksen tärkeimpiä käsitteitä. Toiseksi, kyseisen kysymyksen rakentaminen haastattelun alkuun ohjaa sitä, miten opiskelija kokee yrittäjyyskasvatuksen ja -opetuksen ulottuvuudet. Kolmanneksi, kysymys on oleellinen tutkimuksen osaongelman ratkaisemisen kannalta.

Haastateltavien ajatukset yrittäjyydestä olivat varsin yksimielisiä. Kaikki neljä opiskelijaa totesivat yrittäjyyden olevan sitä, että yrittäjä perustaa oman yrityksen ja työskentelee omassa yrityksessään. Lisäksi tähän liittyen vastaajat kuvasivat yrittäjän henkilöksi, jolla on oma määräysvalta, vapaus ja vastuu toiminnastaan. Nämä näkemykset viittaavat ulkoiseen yrittäjyyteen, joka on osana Kyrön esittämää yrittäjyyden kolmijakoa: sisäinen, ulkoinen ja omaehtoinen yrittäjyys (Kyrö 1997, 204). Seuraavassa muutamia esimerkkejä siitä, millaisia ajatuksia yrittäjyys herättää opiskelijoissa:

”Ensimmäisenä tulee mieleen oman yrityksen perustaminen”. (N 1)

”Ensinnäkin se, että ei ole kenenkään toisen palveluksessa vaan on perustanut itse oman yrityksen ja sitä kautta työskentelee omassa yrityksessä”. (N 2)

” Ensimmäisenä tulee mieleen, että yrittäjä on oman itsensä pomo”.(M 2)

Ulkoinen yrittäjyys pohjautuu juuri oman yrityksen perustamiseen. Haastateltavat näkivät yrittäjyyden ennen kaikkea toimintana, jossa yrittäjä vastaa itsenäisesti yrityksen toiminnasta. Yrittäjä perustaa yrityksen, jossa hän tekee itsenäisesti päätöksiä. Haastateltavat korostivat, että yrittäjän vapaus tehdä päätöksiä sisältää kuitenkin myös paljon vastuuta. Vastuu yrityksestä on näin ollen yrittäjän harteilla. Yrittäjyys herätti kahdessa opiskelijassa myös toiminnan kehittämisen ulottuvuuden. Yritystoiminnan kehittämisellä viitattiin uuden ideoimiseen ja yrityksen eteenpäin viemiseen. Kun liikeidea on saatu luotua ja toteutettua käytännössä, yrittäjä ei jää polkemaan paikalleen, vaan vie yritystä eteenpäin.

”Muutenkin yrittäjyys on vapaampaa, kun saa tehdä niin kuin itse haluaa. Yrittäjä saa omien näkemystensä ja ideoidensa mukaan pyörittää omaa yritystään”.(M 1)

”Se vaatii uuden idean, mistä lähdetään. Jatkossa sitä ideaa kehitetään. Se hioutuu ajan myötä varmasti”.(N 1)

Yksi miesopiskelija yhdisti yrittäjyyden ja liiketoiminnan toisiinsa. Opiskelijan lähtökohdista tämänkaltainen päällekkäisyys ei ole sinänsä yllättävää, sillä esimerkiksi Vaasan ammattikorkeakoulussa yrittäjyysjuonteen opiskelija tekee liiketoimintasuunnitelman ja näin ollen liiketoiminta sekä yrittäjyys limittyvät yhteen.

”Yrittäjyys on sellaista tietyn henkilön tai tietyn ryhmän harjoittamaa liiketoimintaa”. (M 1)

Miesopiskelijan kommentti kuvastaa sitä, että yrittäjyydellä viitataan konkreettiseen toimintaan. Arkiajattelussa yrittäjyys ja liiketoiminta nähdään rinnakkain kulkevinä ilmiöinä. Vaasan ammattikorkeakoulun yrittäjyysjuonteessa yrittäjyys ja liiketoiminta limittyvät toisiinsa yhteisten kurssien kautta. Kovin jyrkän eron tekeminen näiden kahden välille lieenee jokaisen tutkijan määriteltävissä. Opiskelijan käsitys yrittäjyydestä liiketoiminnan harjoittamisena ei sinänsä ole yllättävää. Muutkin kolme haastateltavaa viittasivat vastauksillaan siihen, että yrittäjä työllistää itse itsensä omassa yrityksessään. Vastaajien kuvauksissa *”harjoittaa liiketoimintaa”* ja *”pyörittää yritystä”* sekä *”työskennellä yrityksessä”* ovat lähellä toisiaan, kaikkien viitatessa yrittäjyyteen työllistävänä toimintana.

Opiskelijoiden yrittäjyysajattelusta heijastui vahva näkemys omistuksellisuudesta. Jokainen haastateltava totesi yrittäjän pyörittävän omaa yritystä, jossa yrittäjä käyttää omaa määräysvaltaa ja tekee itsenäisesti omia päätöksiä. Tästä voi perustellusti tehdä päätelmän viitaten tutkimuksen teoriaosassa esitettyyn sisäisen kontrollin, *”locus of control”* –määritelmään (Kirby 2003, 111-113). Yrittäjällä on korkea sisäinen kontrolli eli yrittäjä uskoo vahvasti voivansa omalla toiminnallaan vaikuttaa tapahtumien kulkuun. Opiskelijoiden näkemyksen mukaan yrittäjä on yritystoiminnan keskiössä. Yrittäjä perustaa yrityksen ja kehittää toimintaa luottaen omien ideoidensa toimivuuteen. Yrittäjä on ylin auktoriteetti ja päätöksentekijä.

Liiketalouden opiskelijoiden yrittäjyysajattelun päähuomio kiinnittyi oman yrityksen perustamiseen. Mies- ja naisopiskelijoiden näkemykset noudattivat yhtenäistä linjaa eikä mainittavia eroavaisuuksia ollut havaittavissa. Oman yrityksen perustaminen näyttäisi opiskelijoiden keskuudessa olevan ratkaiseva askel yrittäjyyteen. Yrittäjyys on opiskelijoiden näkemysten mukaan toimintaa, joka ulottuu liikeidean laatimisesta yrityksen perustamisen kautta yrityksen kehittämiseen.

5.1.1. Yrittäjyydessä riskit ovat läsnä

Tutkimuksen teemahaastattelujen ensimmäinen kysymys rakentui yrittäjyyden ympärille. Vastauksista riippuen tätä kysymystä laajennettiin lisäkysymyksen avulla, mikäli haastateltava otti esille jonkin yksittäisen yrittäjyyden erityispiirteen. Kaikki neljä haastateltavaa mainitsivat vastauksissaan riskit, ja niistä heitä pyydettiin kertomaan kertomaan lisää. Opiskelijoista jokainen totesi haastattelussa, että yrittäjyyteen liittyvät riskinottokyky ja riskit. Riskejä tarkasteltiin melko monelta kantilta. Kolme neljästä opiskelijasta oli sitä mieltä, että epävarmuus oman liikeidean toimivuudesta ja kannattavuudesta muodostaa jo tietyllä tapaa riskin. Yrittäjällä on huoli siitä, onko liikeidea riittävän hyvä. Erään haastateltavan näkemys tiivistää hyvin yrittäjän epävarmuuden tulevista:

”Riski siitä, että jos oma idea ei olekaan hyvä. Jos se ei olekaan sellainen, että ihmiset kiinnostuvat siitä. Sitten siihen on panostanut rahallisesti ja ajallisesti ja se ei tuotakaan sitä mitä on ajatellut sen tuottavan”. (N 2)

Opiskelijoiden ajatukset epävarmuudesta ja sitä kautta syntyvästä riskistä ilmentävät osaltaan Kyrön (2006, 99-106) ajatuksia yrittäjyyden riskeistä ja epävarmuudesta. Kyrö näkee riskin opittavissa olevana valmiutena, mutta fyysiseen ympäristöön liittyy aina epävarmuutta, joka on kaikessa toiminnassa läsnä (Kyrö 2006). Tästä voidaan johtaa päätelmä, että epävarmuuden sietäminen kuuluu yhtenä osana yrittäjyyteen. Epävarmuutta ei voida oppia tai ennakoita vaan sen sietäminen kulkee yrittäjyydessä mukana.

Haastateltavien näkemykset riskeistä painoutuivat suurimmaksi osaksi taloudellisiin riskeihin. Ensimmäinen haastateltava totesi, että juuri taloudellinen riski on se asia, joka erottaa yrittäjän tavallisesta työntekijästä. Taloudellisten riskien kuvaaminen keskittyi yrittäjän riskiin siitä, että hän panostaa yritykseen henkilökohtaisella omaisuudellaan. Opiskelijoiden mukaan yrittäjä kokee riskin siitä, saako hän tuottoa rahoilleen. Kolme neljästä vastaajasta korosti sitä, että yrittäjällä voi olla oma talo yrityksen panttina.

”Varsinkin se, jos omalla tai lainarahalla rahoittaa sitä (yritystoimintaa). Yrittäjä laittaa omakotitalon pantiksi lainalle. Jos ei ala sujumaan, voi lähteä omakotitalo alta”. (M2)

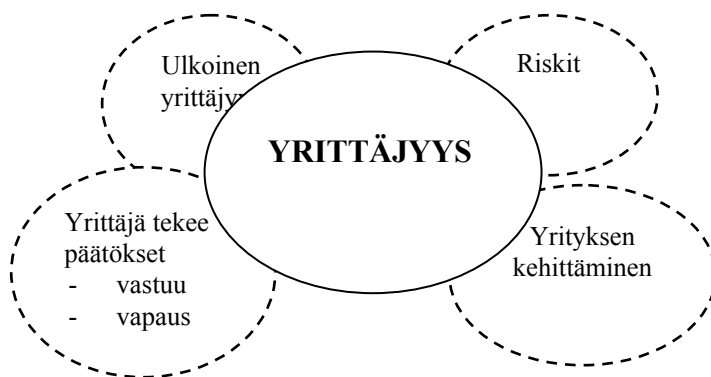
Opiskelijoiden vastauksista nousi esille mielenkiintoisia ajatuksia riskeihin liittyen. Epävarmuus liikeidean toimivuudesta ja panostukset henkilökohtaisella omaisuudella olivat merkittävimpiä. Riskeihin liittyy olennaisesti riskinottokyky, joka opiskelijoiden näkemyksen mukaan on ominaisuus, jota yrittäjältä vaaditaan. Kaksi opiskelijaa lisäsivät tähän vielä, että riskinottokyvyn mukana tulee riskinsietokyky. Riskit eivät siis rajoitu pelkästään toiminnan alkuvaiheeseen vaan koko ajan yritystoiminnassa yrittäjä kohtaa riskejä. Seuraavat siteeraukset ilmentävät tätä hyvin:

”Riskinsietokyky. Pitää pystyä ottamaan riskejä ja kantamaan vastuuta”. (N 2)

”Täytyy olla riskinottokykyä. Eikä vain pelkästään silloin, kun perustaa yrityksen vaan koko ajan toiminnan kehittymisen aikana pitää ottaa lisää riskejä”. (M 1)

Yrittäjyydessä on osin kyse riskien tunnistamisesta ja niiden hyväksymisestä. Heino (2006) toteaa, että jos ei ole valmis ottamaan riskiä ei voi toimia yrittäjänäkään. Tutkimuksen yrittäjyyšnäkökulman yhdeksi osa-alueeksi määriteltiin riskinotto. Myös opiskelijoiden keskuudessa yrittäjyyden riskit muodostuivat tärkeäksi teemaksi. Teoreettinen viitekehys ja empiirisestä aineistosta nousseet havainnot tukevat näin ollen toisiaan, koska molemmissa riskit ja yrittäjyys ovat sidoksissa toisiinsa.

Kuvion 3 avulla havainnollistetaan ja tiivistetään opiskelijoiden ajatukset yrittäjyyden ilmiöstä. Kuviossa yrittäjyys on lähtökohta, ja sen sisällön muodostavat muut ympyrät. Tarkoituksena on tiivistäen selvittää, mitä opiskelijoilla tulee mieleen yrittäjyydestä. Opiskelijoiden yrittäjyysajattelussa yrittäjyys sisältää riskit, jotka kulkevat koko ajan mukana. Yrittäjyys on sitä, että yrittäjä perustaa yrityksen, ja hänellä on vastuu ja vapaus tehdä päätöksiä omassa yrityksessään. Aikanaan yrittäjä kehittää yritystä edelleen luottaen omiin ideoihinsa ja näkemyksiinsä.

Kuvio 3. Opiskelijoiden yrittäjyysajattelun rakenne

5.1.2. Työorientoitunut yrittäjä

Ensimmäisessä kysymyksessä tiedusteltiin myös sitä, millaisena opiskelijat näkevät yrittäjän. Kaikki vastaajat näkivät yrittäjän työllään omistautuneena henkilönä, joka tekee kaikkensa yrityksensä eteen. Yrittäjä kuvattiin tietyllä tapaa työhulluksi, joka on valmis tekemään pitkää päivää ja tinkimään lomista.

”Yrittäjä on kova tekemään töitä ja hänellä on ehkä tietynlainen pakkomielle oman yrityksen hoitamiseen. Yrittäjä ei tunne käsitystä säännöllinen työaika vaan tekee töitä niin paljon kuin tarvitsee oman firman hyväksi”. (M 1)

”Yrittäjyys on raakaa työtä aamusta iltaan. Lomat pidetään silloin kun pystyy”. (M 2)

Yrittäjän näkeminen ahkerana työntekijänä oli yhteistä kaikille haastateltaville. Mistä voisi johtua, että yrittäjä nähdään periksiantamattomana henkilönä, joka paiskii töitä aamusta iltaan? Kolmella neljästä haastateltavasta oli jonkinlaista kosketuspintaa yrittäjyyteen. Yhdellä oli perheessä yrittäjiä ja kaksi muuta olivat nähneet yrittäjien toimintaa ystäviensä kautta. Tämä kertoo siitä, että opiskelijoiden mielikuvaan yrittäjästä työorientoituneena henkilönä, näyttäisi osaltaan vaikuttavan heidän omat kokemuksensa lähipiirin yrittäjistä. Kolme opiskelijaa, kaksi miestä ja yksi nainen, perusteli näkemyksiään suoraan omien havaintojensa pohjalta. Yksi naispuolinen opiskelija viittasi kavereiden vanhempiin, jotka tekivät pitkiä työpäiviä:

”Pitää olla työllä omistautunut. Yrittäjyys vaatii aika paljon. Kavereiden vanhemmat, jotka ovat yrittäjiä, niin ei niitä ole siinä hirveästi näkynyt”.(N 1)

Yrittäjä-käsite herätti opiskelijoissa samansuuntaisia ajatuksia. Yrittäjä nähtiin henkilönä, joka on vahvasti sitoutunut yritykseensä ja työskentelyyn siellä. Vastauksista heijastui suhteellisen synkkä kuva yrittäjistä. Tähän perusteluna voidaan esittää seuraavat kommentit aineistosta: *”yrittäjällä on pakkomielle oman yrityksen hoitamiseen”, ”ei ole säännöllisiä lomia” ja ”yrittäjä on tietyllä tapaa työhullu”*. Kaikki neljä opiske-

lijaa nostivat esille henkilökohtaisen vastuun merkityksen ja epäsäännölliset työajat. Yrittäjällä on suuri vastuu harteillaan, jolloin hän myös tekee pitkiä työpäiviä.

Yrittäjä ja kova työnteko yhdistyivät opiskelijoiden näkemyksissä. Tätä lähestymistapaa voidaan verrata Max Weberin ajatuksiin työntöön merkityksestä protestanttisessa etiikassa. Weberin ajattelussa yrittäjyys oli kutsumusammatti, jossa intensiivinen ja ahkera työpanos olivat tunnusmerkkejä (Kyrö 1998, 54-56). Opiskelijoiden ajatukset viestivät siitä, että yrittäjänä oleminen vaatii tietynlaisia valmiuksia yksilöön liittyen, kuten sitoutuneisuutta, vastuuntuntoisuutta ja kärsivällisyyttä. Vaikka opiskelijat eivät maininneet suoranaisesti näitä yrittäjäominaisuuksia, antoivat vastaukset pohjaa edellä mainituille väittämille.

Ensimmäiseen kysymykseen saatiin hyvin samansuuntaisia vastauksia, mikä helpotti osin sisällönanalyysia ja teemoittelua. Kaikilla haastateltavilla tuntui olevan varsin selkeä näkemys siitä, mitä yrittäjyys ja yrittäjä heidän mielestään ovat. Haastattelujen avauskysymyksen teemoina olivat yrittäjyys ja yrittäjä. Analysoinnin kulku eteni tämän kokonaisuuden osalta siten, että alakategoriaksi muodostui oman yrityksen perustaminen, josta edelleen yläkategoriaksi tuli ulkoinen yrittäjyys. Toisena alakategoriana määriteltiin yrittäjyys riskinottona, jossa taloudelliset riskit ovat merkittävimpiä. Yläkategoriaksi muodostui yrittäjyys ja riskit. (Liite 1. Empiirisen aineiston kategorisointi)

5.1.3. Innovatiivisuuden ja verkostojen merkitys

Opiskelijoiden yrittäjyysajattelu perustui pitkälti oman yrityksen perustamiseen, jossa yrittäjä vastaa yrityksen toiminnan pyörittämisestä. Tutkimuksen teemahaastatteluihin tiedusteltiin opiskelijoilta, millaisia ajatuksia innovatiivisuus ja verkostot herättävät heissä. Kysymys esitettiin, koska verkostot ja innovatiivisuus liittyvät niin yrittäjyysajatteluun kuin yrittäjyyden edistämiseenkin. Tämä kysymys rakennettiin seuraavaan muotoon: Tutkijat liittävät verkostoitumisen ja innovatiivisuuden yrittäjyyteen. Miten sinä näet edellä mainitut asiat yrittäjyyden saralla?

Opiskelijat pitivät innovatiivisuutta ja verkostojen rakentamista tärkeinä elementteinä yrittäjyydessä. Innovatiivisuus liitettiin ensisijaisesti jonkin uuden luomiseen. Opiskelijoiden mukaan yrityksen menestymisen kannalta on olennaista, että yrittäjä keksii jotain uutta ja ainutlaatuista. Innovatiivisuus ei rajoitu pelkästään uuden kehittämiseen vaan on myös sitä, että pyritään erottumaan toisista. Ensimmäisen haastateltavan mielipide tiivistää hyvin myös muiden opiskelijoiden näkemykset innovatiivisuudesta:

”Kyllä uuden yrityksen perustaminen vaatii sen uuden idean. Paljon pitää soveltaa ja keksii erilaisia asioita. Kyllä se oma juttu pitää olla. Se vaatii sitä innovatiivisuutta”. (M 1)

Innovatiivisuus ja yrityksen perustaminen näyttäisivät liittyvän opiskelijoiden ajattelussa vahvasti toisiinsa. Yritystä perustettaessa uuden idean luominen on innovatiivista, ja tämä puolestaan on ikään kuin esiaste yrittäjyydelle. Kuratko ja Hodgetts

sisällyttivät ideoinnin ja sen toteuttamisen yhtenä osana luovan ajattelun prosessia (Kuratko & Hodgetts 2004, 143). Samoja piirteitä on myös opiskelijoiden ajattelussa. Idean rakentaminen ja toteuttaminen käytännössä on opiskelijoiden innovaatioajattelun ydinasia.

Verkostoista ja niiden merkityksestä yritykselle opiskelijat olivat yhtä mieltä. Yrittäjä tarvitsee ympärilleen verkostoja. Tähän kysymykseen saatiin mielenkiintoisia näkökulmia. Ensimmäinen miesopiskelija korosti asiakkaiden ja yhteistyökumppaneiden tärkeyttä. Toinen miespuolinen opiskelija totesi, että kotimaisten ja ulkomaisten kontaktien ja verkostojen luomiseen tulee panostaa. Myös molemmat naisopiskelijat näkivät verkostoitumisen merkittävänä osana yrityksen toimintaa. Kolmen haastateltavan vastauksissa heijastui Vaasan ammattikorkeakoulun vaikutus yrittäjyysajatteluun yrittäjyyttä edistävällä tavalla.

”Kun opiskelee kansainvälistä kauppaa, niin tietää sen, että suhteilla maailma pelaa”. (M 2)

”Kasvuyrittäjyyden kurssilla tuli esille paljon se, mitä kaikki yritykset sanoivat, että jokaisella yrityksellä täytyy olla omia verkostoja”. (N 1)

Vastaajat näkivät verkostot tarpeellisina, koska niiden kautta saa tukea ja neuvoja. Kontaktien ja verkostojen luominen on opiskelijoiden mukaan yrittäjän yksi tärkeimmistä tehtävistä yrityksen perustamisvaiheen jälkeen. Opiskelijat viittasivat opintojen myötä saamiinsa kokemuksiin verkostojen merkityksestä. Esimerkiksi kasvuyrittäjyyden kurssilla työelämän ja yritysten edustajat kertoivat omasta yritystoiminnastaan, jossa verkostot ja suhteet ovat avainasemassa. Tällaiset konkreettiset esimerkit ovat yrittäjyyden edistämisen kannalta opiskelijoille merkittäviä. Mielenkiintoisen lisän tähän kysymykseen tuo se, että opiskelijat määrittivät haastattelun ensimmäisessä kysymyksessä yrittäjän yksinäiseksi puurtajaksi, jolla on suuri vastuu yrityksen toiminnasta. Tässä kohtaan kaikki neljä opiskelijaa kuitenkin totesivat, että ilman verkostoja menestyksenkäs yritystoiminta on lähes mahdotonta. Opiskelijoiden näkemykset viestivät siitä, että yrittäjä tekee päätökset itsenäisesti ja johtaa yritystä, mutta ei pärjää ilman verkostoja ympärillään. Opiskelijoiden yrittäjyysajattelun malliin (Kuvio 3) ei lisätty verkostoja ja innovatiivisuutta, koska ne olivat tutkijan näkökulmia, joihin haluttiin opiskelijoiden mielipiteitä tämän kysymyksen kautta.

5.2. Yrittäjyyden edistämisen toteutuminen

Teemahaastattelussa edettiin seuraavaksi kysymyksiin koskien yrittäjyyden edistämistä Vaasan ammattikorkeakoulussa. Tähän teemaan kuuluivat yrittäjyyden opetus sekä yrittäjyysjuonneopintojen että laajemmin myös muiden opintojaksojen kautta. Tästä eteenpäin haastattelut etenivät siten, että kaikille haastateltaville esitettiin samat kysymykset, mutta kysymysten järjestys saattoi tilanteen mukaan hieman vaihdella. Yrittäjyyden edistämisen teemaa avattiin kysymällä opiskelijoilta, edistääkö Vaasan ammattikorkeakoulu yrittäjyyttä opetuksessaan, ja mikäli edistää, niin millä tavalla se näkyy koulussa. Kysymyksen asettelu mahdollisti sen, että opiskelija sai välittömästi kertoa, tapahtuuko yrittäjyyden edistämistä vai ei. Jatkokysymyksenä tähän liittyi

vielä seuraava kysymys: Onko Vaasan ammattikorkeakoulu vaikuttanut yrittäjyyden nostuksen heräämiseen? Tämän kysymyksen kautta selvitettiin, ovatko korkeakouluopinnot jollain tavalla lisänneet opiskelijoiden kiinnostusta yrittäjyyttä kohtaan.

Yrittäjyyden edistämiseen syvennyttiin opetuksen lähtökohdista, sillä korkeakouluisissa pääpaino on opintojaksoissa ja niiden sisällöissä. Yrittäjyyden edistäminen herätti opiskelijoissa mielenkiintoisia ajatuksia. Enemmistö eli kolme neljästä haastateltavasta totesi Vaasan ammattikorkeakoulun opetuksen tukevan yrittäjyyttä. Tämä ilmeni varsin monipuolisina vastauksina, joilla opiskelijat perustelivat näkemyksiään hie-
man eri tavoin. Lainaukset aineistosta kuvaavat opiskelijoiden myönteistä näkemystä korkeakoulun yrittäjyyden edistämisestä:

”En ole kyllä ennen tätä koulua kuvitellut, että minusta yrittäjä tulee, mutta nyt näen, että se on yksi mahdollisuus muiden joukossa. Kyllä sanoisin, että ammattikorkeakoulun opetus edistää yrittäjyyttä”. (M 1)

”VAMK madalsi kynnystä ryhtyä yrittäjäksi”. (M 2)

”Liiketalouden koulutusohjelmassa ollaan koko ajan yrittäjyyden kanssa tekemisissä. Perusopinnot valmistelevat siihen, että voisi joskus olla yrittäjä. Kyllä Vamk tukee ihan hyvin yrittäjyyttä ja opinnot tukevat myös”. (N 2)

Opiskelijat antoivat esimerkkejä siitä, millä tavalla yrittäjyyden edistäminen näkyy konkreettisesti korkeakoulussa. Ensimmäinen miesopiskelija sanoi, että muutama opettaja on kovasti kannustanut opiskelijoita lähtemään yrittäjiksi. Opettajat ovat kertoneet yrittäjyyden positiivisista ja negatiivisista puolista sekä toisaalta kertoneet opiskelijoille, minkälaiselle ihmistyyppille yrittäjyys sopii. Yrittäjyyden edistämisen toteutumista tukevat myös jälkimmäisen miesopiskelijan perustelut. Hänelle oli ammattikorkeakouluopintojen aikana syntynyt oikea liikeidea, jonka toteutuksessa opettajat olivat olleet kannustajina ja tukijoina. Tämä kertoo siitä, että Vaasan ammattikorkeakoulussa yrittäjyyden edistämiseen suhtaudutaan positiivisesti. Opettajilla on tärkeä rooli yrittäjyyskasvattajina, ja juuri tämänkaltaisen myönteinen asennoituminen opiskelijoiden yrittäjyysinnostusta kohtaan toimii yrittäjyyden edistäjänä.

Yrittäjyyden edistämiseen vaikuttaa olennaisesti korkeakoulun opintojaksotarjonta. Puolet opiskelijoista oli sitä mieltä, että Vaasan ammattikorkeakoulun liiketalouden koulutusohjelman opinnot valmistavat opiskelijoita yrittäjyyteen. Tätä mieltä oli yksi miespuolinen ja yksi naispuolinen opiskelija. Naisopiskelija totesi, että liiketalouden opinnot tukevat yrittäjyyden edistämiseen tähtäävää opetusta. Ensimmäinen miesopiskelija kertoi, että kaikilla liiketalouden opintojaksoilla, jotka eivät varsinaisesti yrittäjyyden opintojaksoja olekaan, on otettu yrittäjyys esille jollain tavalla. Esi-
merkkinä tästä hän mainitsi, että luennoilla on kerrottu vaikkapa talouden laskusuhdanteen vaikutuksista yrittäjyyteen ja yrittäjyyden riskeihin.

Yksittäisistä yrittäjyyteen liittyvistä opintojaksoista opiskelijat ottivat esille pakollisen yrittäjyyden opintojakson sekä vapaasti valittavan kasvuyrittäjyyden opintojakson. Eräs opiskelijoista oli mielissään siitä, että pakollisella yrittäjyyden opintojaksolla etenkin franchising-yrittäjyyttä oli käsitelty monipuolisesti. Samainen opiskelija tote-

si, että opintojaksolla pohdittiin paljon yrittäjän luonteenpiirteitä. Opiskelijan mielestä tätä pohdintaa tulisi vähentää, koska yrittäjyys joko löytyy tai ei löydy ihmisestä. Luonnetta on vaikeaa opiskelijan mukaan lähteä muokkaamaan. Opiskelija lisäsi, että hänelle Vaasan ammattikorkeakoulun yrittäjyysopetus ei ole toiminut yrittäjyysinnostuksen herättäjänä, mutta se on tuonut uusia näkökulmia asiaan. Sama opiskelija antoi myönteistä palautetta kasvuyrittäjyyden opintojaksosta, koska siellä oikeat yrittäjät kertoivat yritystoiminnastaan.

Yhteistä kaikkien vastaajien kommenteille oli se, että Vaasan ammattikorkeakoulun yrittäjyyden edistämiseen tähtäävä opetus antaa puitteet ja tietynlaisen kivijalan yrityksen perustamiselle. Molemmat miesopiskelijat näkivät, että korkeakoulun yrittäjyyskasvatus on herättänyt tietynlaista innostusta yrittäjyyttä kohtaan. Naiset sen sijaan kokivat kyllä saaneensa paljon uutta tietoa, mutta yrittäjyysinnostus ei ollut herännyt opintojen aikana. Suoranaisia johtopäätöksiä sukupuolten eroista yrittäjyysinnostuksen suhteen on vaikeaa neljän haastattelun perusteella tehdä.

5.2.1. Yrittäjyysjuonne yrittäjyyttä edistämässä

Yrittäjyysjuonne on yksi merkittävä osa Vaasan ammattikorkeakoulun yrittäjyyden edistämiseen tähtäävää opetusta. Yrittäjyysjuonteessa ensimmäisen vuoden liiketalouden opiskelijat laativat tiimeissä liiketoimintasuunnitelman. Juonneopinnoissa yrittäjyyteen ja liiketoimintaan liittyvät opintojaksot yhdistyvät toisiinsa. Haastattelun laajin vastausaineisto muodostui juonneopintojen ja sen kehitysideoiden ympärille. Tämä oli tutkimuksen kannalta hyvä asia, sillä tätä kautta saatiin avaimet tutkimusongelmien ratkaisuun. Haastattelukysymys asetettiin muotoon: Mikä merkitys yrittäjyysjuonneopinnoilla on suhteessa yrittäjyysopetukseen?

Opiskelijoiden suhtautuminen yrittäjyysjuonteeseen oli positiivinen. Kaikkien vastaajien ensimmäiset ajatukset yrittäjyysjuonteesta osoittivat, että vuonna 2006 ensimmäisen kerran toteutettu opintokokonaisuus otettiin hyvin vastaan. Haastateltavat liiketalouden opiskelijat ovat aloittaneet opintonsa vuonna 2006, joten he olivat ensimmäisiä juonteeseen läpikäyneitä opiskelijoita.

*”Kyllä juonteessa tuli hyvin päähkinänkuoressa selville, mitä yrittäjyys pitää sisällään”.
(M 1)*

Saman projektityön ympärille rakennetun yrittäjyysjuonteeseen myötä opiskelijat saivat erittäin laajalti tietoa siitä, mitä kaikkea yrityksen perustamisessa tulee huomioida. Opiskelijat korostivat sitä, että oman liikeidean toteuttaminen vaatii paljon suunnittelua ja valmistelua. Juonneopintojen vahvuus oli opiskelijoiden mielestä siinä, että liikeideaa rakennetaan ihan alusta asti. Tällöin kaikille annetaan mahdollisuus saada eväät yrityksen perustamiseen. Tämä on oiva tapa herättää kiinnostusta yrittäjyyttä kohtaan nimenomaan ulkoisen yrittäjyyden lähtökohdista.

Yrittäjyysjuonne antoi opiskelijoiden mielestä valmiuksia yrityksen perustamiseen liittyen. Toisaalta itse yrittäjän arjesta enemmistö opiskelijoista ei kokenut saaneensa juonteeseen kautta tietoa. Opiskelijat kaipaivat juonneopintoihin enemmän tietoutta

yrittäjien toiminnasta silloin, kun yritys on pystyssä. Opiskelijoita kiinnosti tietää, millaista yrittäjänä toimiminen todellisuudessa on.

”Yrityksen perustamisesta tuli asioita, mutta varsinaisesta toiminnasta ei”.(M 1)

”Juonne antaa valmiuksia, mutta jos haluaisi syventää tietoutta, niin se loppuisi siihen”. (M 2)

Yksi yrittäjyyskasvatuksessa sovellettavista teorioista on tutkimuksen teoriaosassa esitelty Snown, Cornon ja Jacksonin taksonomia, jossa yksilön persoonallisuus jaetaan kolmeen osa-alueeseen: kognitiiviseen, konatiiviseen ja affektiiviseen (Paaajanen 2001). Varsin usein yrittäjyyskasvatuksessa painotetaan kognitiivista aluetta, jossa tiedon merkitys korostuu (Hägg 2007, 33-34, 41). Tämä näyttäisi pitävän paikkansa myös Vaasan ammattikorkeakoulun yrittäjyyden edistämiseen tähtäävässä yrittäjyysopetuksessa. Kognitiivinen asiantiedon jakaminen jättää konatiivisen (tahto) ja affektiivisen (tunne) alueen varjoonsa. Opiskelijat saavat paljon teknistä tietoutta yrityksen perustamisesta, mutta yrittäjyyteen liittyvien tunteiden ja pelkojen pohdinta näyttäisi jäävän taka-alalle. Tutkijoiden mukaan myös nämä alueet tulisi huomioida, jotta yrittäjämäistä ajattelua voitaisiin viedä eteenpäin (Kyrö ym. 2006, 23).

5.2.2. Kehitysideat yrittäjyyden edistämiseksi korkeakoulussa

Haastattelussa kysyttiin vielä opiskelijoilta, miten heidän mielestään yrittäjyyttä voitaisiin tuoda vielä paremmin esille Vaasan ammattikorkeakoulussa. Tämän kysymyksen myötä pyrittiin saamaan opiskelijoilta kehitysideoita, joilla olisi oleellinen merkitys yrittäjyyden opetuksen kehittämisen kannalta. Haastattelun viimeisessä kysymyksenä tiedusteltiin, voisiko opiskelija tulevaisuudessa ajatella ryhtyvänsä yrittäjäksi. Tämä kysymys sopi haastatteluun loogisesti päättävänä kysymyksenä, koska sen myötä opiskelija sai pohtia, näkisikö hän itseään oikeana yrittäjänä.

Kysymykseen siitä, miten yrittäjyyttä voitaisiin tuoda enemmän esille korkeakoulussa, oli vastaajien päähuomio yrittäjyysjuonteessa. Ensimmäinen haastateltavista toivoi, että juonteeseen opintojaksoja yhdisteltäisiin enemmän toisiinsa, koska juonteeseen jokaisella yksittäisellä opintojaksolla oli keskitytty vain sen opintojakson tehtävään. Hän ehdotti, että voisi olla esimerkiksi kolme opintojaksoa, joilla olisi kaikilla yhteinen tavoite ja yhteinen esittämistilaisuus. Juonnetta ei pitäisi hänen mukaan pilkkoa liian pieniin kokonaisuuksiin. Myös toinen miesopiskelija oli sitä mieltä, että joitakin opintojaksoja voitaisiin karsia tai yhdistellä enemmän muihin juonteeseen opintojaksoihin.

”Kurssisisällöt olivat välillä sellaisia, etteivät ne sopineet juonteeseen. Välillä tehtiin sellaisia tehtäviä, jotka eivät sopineet juonteeseen. Osa kursseista oli erittäin hyviä ja toimivia. Toisaalta osa kursseista yritettiin sovittaa juonteeseen vaikka ne eivät olleet siihen sopivia ”. (M 2)

Ensimmäinen miesopiskelija toivoi juonteeseen lisäksi kieliopintoja. Liike-elämän saksan, englannin ja ruotsin kielen integroiminen juonteeseen olisi opiskelijan mielestä ehdottomasti hyvä asia. Esitelmän voisi pitää englannin kielellä vaikkapa yrityk-

sen markkinoinnista tai yrityksen perustamiseen liittyvistä käytännöistä. Tämä lisäisi opiskelijan mukaan opiskelumotivaatiota.

Yrittäjyysjuonne oli kolmen opiskelijan mielestä turhankin laaja, koska sitä suoritettiin koko ensimmäisen lukuvuoden ajan. Jälkimmäinen miesopiskelijoista koki, että välillä oli raskasta työskennellä saman projektin parissa pitkin vuotta. Naisopiskelija totesi melko monen ryhmäläisen lopettaneen kesken, jolloin muiden ryhmän jäsenten harteille kasautui suurempi vastuu tehtävien suorittamisesta. Lisäksi toinen naisopiskelijoista pohdiskeli juonteen sekavuutta. Hän kertoi, että hänelle oli alussa jäänyt epäselväksi se, että yrittäjyysjuonne kestää koko vuoden ja se sisältää monia eri opintojaksoja. Juonne oli aloitettu markkinoinnin tunnilla, ja opiskelija uskoi, että moni muu hänen lisäksi ajatteli siinä olevan kyse pelkästään markkinointisuunnitelman tekemisestä. Vasta myöhemmin hän oli ymmärtänyt, että juonne kestää koko vuoden. Kyseinen opiskelija arvioi, että sekavuuteen vaikuttivat hänelle kokonaan uusi koulu, uudet opettajat ja erilainen opiskelutapa lukioaikaan verrattuna. Monet asiat olivat aluksi uusia, joten juonteen ja sen sisältämän projektin laajuuden ymmärtäminen otti oman aikansa.

Vastaajista yksi sanoi juonteen projektityön esitystilaisuuden kaipaavan pieniä muutoksia. Kaksi luokkaa olivat esitystilaisuudessa käyneet esityksiä läpi. Opiskelijan mukaan ryhmä olisi ollut hyvä jakaa kahtia, jolloin ei olisi tullut liian monta esitystä peräkkäin. Hän totesi, että yleisö jaksaisi keskittyä paremmin toisten töihin, ja keskustelua syntyisi enemmän, mikäli esittäminen tapahtuisi pienemmissä ryhmissä.

Opiskelijat pitivät Vaasan ammattikorkeakoulun yhteistyötä työelämän kanssa tärkeänä. Puolet haastateltavista ehdotti, että yrittäjät voisivat käydä koululla pitämässä seminaareja omasta toiminnastaan yritysmaailmassa. Toinen naisopiskelijoista toivoi näkevänsä koululla pienten ja keskisuurten yritysten edustajia mieluummin kuin suurten yritysten. Tätä hän perusteli sillä, että opiskelijalle on hyvin epärealistista suuryrityksen perustaminen. Opiskelijat sanoivat, että yrittäjät voisivat kokemustensa myötä antaa käytännön vinkkejä opiskelijoille yritysmaailmasta. Tätä kautta kursseihin saataisiin lisää mielenkiintoa.

Kolme neljästä opiskelijasta voisi perustaa jossakin elämänvaiheessa oman yrityksen. Yrittäjäksi ryhtyminen vaatisi kuitenkin miesopiskelijan mukaan hyvän tiimin, jonka kesken voisi jakaa toimintaan liittyviä riskejä. Opiskelijan mielestä yritys on niin iso asia, että aika ei riittäisi yrityksen pyörittämiseen yksin ilman muiden apua. Toinen miesopiskelija voisi nähdä itsensä yrittäjänä, mutta haluaisi aluksi kokemusta työelämästä. Hänen tavoitteena oli päästä jonkin firman johtoportaaseen jossain vaiheessa. Naisopiskelijoista toinen totesi, että yrittäjäksi ryhtyminen ei ole ajankohtaista nyt, mutta mahdollista jonain päivänä. Kyseisen opiskelijan mukaan kynnys ryhtyä yrittäjäksi on matalampi niillä, jotka opiskelevat suoraan ammattiin, kuten esimerkiksi parturi-kampaajat. Opiskelija lisäsi, että yrityksen perustaminen vaatisi ehdottomasti hyvän ja toimivan liikeidean. Yksi opiskelijoista ei voinut kuvitella itseään yrittäjäksi. Hän sanoi, että riskit epäilyttävät eniten yritystoiminnassa.

Yrittäjyyden edistämiseen liittyvä empirinen aineisto jäsennettiin myös kategorisoinnin avulla. Teemoina olivat yrittäjyysjuonne ja yrittäjyyden opetus laajemmin Vaasan

ammattikorkeakoulussa. Yrittäjyysjuonteen aihepiiristä alakategoriaksi muodostui se, että yrittäjyysjuonne antaa valmiuksia yrityksen perustamiseen. Yrittäjyyden opetus laajemmin korkeakoulussa näkyy siten, että yrittäjyys on esillä monilla eri opintojaksoilla. Tätä kautta yläkategoriana kuvattiin se, että Vaasan ammattikorkeakoulu toteuttaa yrittäjyyden edistämiseen tähtäävää opetusta. Teemahaastatteluissa käsiteltiin myös verkostoja, innovatiivisuutta ja yrittäjyysaikomuksia. Näiden teemojen kategorisointi ei ollut tarpeellista, sillä aineistoa ei ollut niin paljon, että ylä- tai alakategorioita olisi kannattanut luoda. (Liite 1. Empiirisen aineiston kategorisointi)

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA YHTEENVETO

Tämän luvun tarkoituksena on pohtia saatuja tuloksia ja niiden luotettavuutta, tulosten soveltamismahdollisuuksia sekä tavoitteiden saavuttamista. Tarkoituksena on luoda katsaus tutkimusprosessin kulkuun ja siihen, mitä saatiin aikaiseksi. Pohdintajaksossa selvitetään myös, miten tutkimusongelmien ratkaisussa onnistuttiin. Luvun lopussa annetaan aiheita jatkotutkimusten tekoon.

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, mitä opiskelijat ajattelevat yrittäjyydestä ja miten korkeakoulu edistää yrittäjyyttä opetuksessaan. Tutkimuksen tavoitteiden saavuttamiseksi rakennettiin pää- ja osaongelmat. Pääongelma rakentui kysymykseen siitä, miten Vaasan ammattikorkeakoulussa edistetään yrittäjyyttä. Osaongelmina määriteltiin, miten yrittäjyyden edistäminen toteutuu yrittäjyysjuonteen kannalta, ja onko Vaasan ammattikorkeakoulu vaikuttanut yrittäjyysajatteluun. Tutkimuksen pääongelman ratkaisussa onnistuttiin, sillä opiskelijat antoivat esimerkkejä, miten yrittäjyyttä edistetään korkeakoulussa. Myös osaongelmiin saatiin vastauksia, koska yrittäjyysjuonne herätti paljon ajatuksia opiskelijoissa. Lisäksi toista osaongelmaa koskien saatiin selville, että korkeakoululla on ollut jonkinlaista vaikutusta yrittäjyysajatteluun.

Vaikka teemahaastatteluissa olikin vain neljä opiskelijaa, saatiin jokaiseen kysymykseen laajoja vastauksia. Tutkimuksesta selvisi, että Vaasan ammattikorkeakoulun opiskelijoiden yrittäjyysajattelu näyttäisi olevan hyvin yhtenäistä. Opiskelijat käsittivät yrittäjyyden oman yrityksen perustamisena, jossa yrittäjä on päätöksentekijä ja vastuussa yrityksen pyörittämisestä. Yrittäjä nähtiin pitkää päivää tekevänä henkilönä, joka laittaa itsensä likoon yrityksessään. Opiskelijat liittivät yrittäjyyteen riskit, jotka tulee huomioida niin liikeideaa rakennettaessa kuin yrityksen toiminnan aikana. Riskeistä opiskelijoilla tulivat päällimmäisenä mieleen taloudelliset riskit. Tutkimuksessa teoria tuki käytäntöä, koska riskit olivat tutkimuksessa yhtenä näkökulmana ja opiskelijoillakin ne muodostuivat osaksi yrittäjyyttä.

Keskustelu yrittäjyyden edistämisestä rakentui pitkälti yrittäjyysjuonteen tarkasteluun. Yrittäjyysjuonne herätti haastateltavissa mielenkiintoa, ja toisaalta siihen löytyi paljon kehitysideoita. Yrittäjyysjuonne on ollut Vaasan ammattikorkeakoulun opintokokonaisuutena vuodesta 2006 lähtien, joten oli ymmärrettävää, että siihen löytyi parannusehdotuksia. Yrittäjyyden edistämisen toteutumisessa huomionarvoista oli se, että Vaasan ammattikorkeakoulussa annetaan selkeät valmiudet yrityksen perustamiselle. Tämä näkyy etenkin yrittäjyysjuonteessa. Opiskelijat toivoivat koululle enemmän yritysten edustajia, jotka voisivat antaa käytännön vinkkejä. Yrittäjien esimerkillä näyttäisi siis olevan merkitystä yrittäjyyden edistämisen kannalta.

Tutkimuksen pohjalta voidaan esittää tulkintoja ja kehitysehdotuksia yrittäjyysjuonteen opintokokonaisuudesta sekä muista yrittäjyyden edistämiseen liittyvistä opintojaksoista. Tutkimuksen tulokset ovat käyttökelpoisia Vaasan ammattikorkeakoulun yrittäjyysopetuksen kannalta, koska esimerkiksi yrittäjyysjuonne nousi tärkeään asemaan tutkimuksessa. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto ARENEN mukaan yrittäjyyden edistämisen toteuttamisvastuu koskee kaikkia ammattikorkeakouluja

(ARENE ry:n Yrittäjyysstrategia 2006). Näin ollen tutkimustuloksista voisi olla hyötyä myös muille ammattikorkeakouluille.

Tutkimuksen luotettavuuden tarkastelussa käytetään usein termejä reliaabelius ja validius. Tutkimuksen reliaabelius tarkoittaa tutkimuksen luotettavuutta ja mittaustulosten toistettavuutta. Toistettavuudella tähdätään siihen, että tutkimustulokset eivät perustuisi sattumanvaraisuuteen vaan tutkimusta toistettaessa saadut tulokset toistuisivat. Reliaabelius voidaan todeta monin eri tavoin. Esimerkiksi jos kaksi eri tutkijaa päätyvät samaan tulokseen tutkiessaan samaa henkilöä eri tutkimuskerroilla, voidaan tulokset todeta reliaabeleiksi. (Hirsjärvi ym. 2007, 226-227)

Tutkimuksen arvioinnissa käytetään myös käsitettä validius. Validius eli tutkimuksen pätevyys tarkoittaa mittarin tai tutkimusmenetelmän kykyä mitata tutkittavaa asiaa. Esimerkkinä tähän voidaan ottaa kyselylomakkeeseen vastaaminen. Vastaaja saattaa tulkita monia kysymyksiä eri tavalla kuin tutkija. Mikäli tutkija käsittelee tuloksia vain omaan ajattelumalliinsa perustuen, tuloksia ei voida pitää tosina ja pätevinä. (Hirsjärvi ym. 2007, 226-227)

Tutkimus on mielestäni varsin luotettava, sillä tutkimusprosessin kulku on esitetty loogisessa järjestyksessä, kaikki tutkimuksen oleelliset vaiheet ja käytetyt menetelmät huomioiden. Tutkimuksen tulosten analysoinnissa päätelmät on pyritty perustelemaan kattavasti. Empiiristä aineistoa on esitelty riittävän monipuolisesti. Teemahaastattelussa käytetty kysymyslomake sisälsi tutkimusongelmien kannalta tärkeimmät kysymykset, joihin saatiin vastauksia. Yhtenä kysymyksenä olisi voitu vielä tiedustella opiskelijoilta, onko riskinotto opittavissa oleva valmius. Tämä olisi sopinut haastatteluun, koska opiskelijat puhuivat yrittäjyyden riskeistä. Lisäksi kysymys verkostoista ja innovatiivisuudesta yrittäjyyden saralla saattoi hieman johdatella haastateltavien vastauksia. Se olisi voitu muotoilla eri tavalla.

Haastateltaville annettiin reilusti aikaa vastata, jolloin saatiin monipuolisia vastauksia. Haastattelutilanne oli suunniteltu huolellisesti, sillä jokainen opiskelija haastateltiin luokkatilassa, joka oli varattu erityisesti tätä tilannetta varten. Näin ollen ulkopuolisia häiriötekijöitä ei ollut. Empiirinen aineisto todettiin luotettavaksi, koska kaikki haastateltavat olivat Vaasan ammattikorkeakoulun opiskelijoita. Mikäli samoja henkilöitä oltaisiin tutkittu eri tutkimuskerroilla, vastaukset olisivat todennäköisesti olleet samankaltaisia. Luotettavuutta olisi voitu lisätä haastatteleamalla vielä useampaa opiskelijaa.

Tutkimuksessa käsiteltiin yrittäjyyttä ja yrittäjyyden edistämistä korkeakoulussa. Teoreettinen pohdinta muodostettiin rakentamalla yrittäjyyden näkökulma riskinottoon, innovatiivisuuteen ja verkostoitumiseen. Empiirinen aineisto muodostui teemahaastatteluista, joissa haastateltiin Vaasan ammattikorkeakoulun liiketalouden kolmannen vuoden opiskelijoita. Tuloksia analysoitiin sisällönanalyysillä, joka oli teoriaohjautuvaa. Sisällönanalyysia kyettiin tekemään syvällisesti, koska aineisto muodostui vain neljästä haastattelusta. Empiirisestä aineistosta löydettiin teoriaa tukevia kommentteja, jolloin menetelmävalintoja voidaan pitää tutkimuksen kannalta onnistuneina.

Tutkimuksessa pyrittiin etenemään johdonmukaisesti. Teoriaosassa tarkasteltiin yrittäjyyttä monelta kantilta ja luotiin oma näkökulma yrittäjyyteen. Innovatiivisuutta, verkostoitumista ja riskinottoa pohdittiin sekä yrittäjyyden että yrittäjyyskasvatuksen sisällä. Riskinotto oli yhdistävä piirre tutkimuksen yrittäjyysnäkökulman ja opiskelijoiden yrittäjyysajattelun välillä. Tärkeää oli se, että tutkimusongelmien ratkaisemisessa onnistuttiin. Hieman yllättävää oli se, että opiskelijat puhuivat paljon yrittäjyysjuonteesta, muiden yrittäjyyteen liittyvien opintojaksojen jäädessä varjoon. Tämä kertoo siitä, että yrittäjyysjuonteessa on paljon potentiaalia. On muistettava, että tämän tutkimuksen haastateltavat ovat suorittaneet juonteen vuonna 2006, joten sisällöt ovat saattaneet kehittyä sen jälkeen.

Opiskelijoilla on selvästi kiinnostusta yrittäjyyteen, kunhan heille vaan tuodaan sitä riittävästi esille. Haastattelujen perusteella Vaasan ammattikorkeakoulussa saisi käydä enemmän yrittäjiä, jotka rohkaisisivat nuoria yrittäjyyteen. Opiskelijat kaipaavat positiivisia esimerkkejä, joiden avulla tiettyjä pelkotiloja riskeihin ja epäonnistumiseen liittyen saataisiin mahdollisesti vähennettyä. Vaasan ammattikorkeakoululla on kuitenkin oikea suunta yrittäjyyden edistämisen kentällä.

Yrittäjyyden edistämistä voitaisiin tulevaisuudessa tutkia myös muilla opiskelualoilla Vaasan ammattikorkeakoulussa. Yrittäjyysjuonteen syvempi tarkastelu voisi olla yksi tutkimusaihe. Lisäksi yrityshautomo Business Factoryn toimintaan liittyvät tutkimukset olisivat kiinnostavia, koska opiskelijat mainitsivat Business Factoryn haastatteluisa. Yrityshautomon rooli yrittäjyyden edistäjänä voisi olla yhtenä jatkotutkimuksen aiheena.

LÄHTEET

Painetut teokset:

Bolton, Bill – Thompson, John 2000. *Entrepreneurs – Talent, Temperament, Technique*. Butterworth-Heinemann.

Brink, Anneli 2008. Yrittäjyyden edistäminen Vaasan ammattikorkeakoulun liiketalouden yksikön yrittäjyyskasvatusjuonteessa sekä juonteen pedagoginen strategia ja teema. Teoksessa Seppo Luoto, Kirsti Melin ja Kari Ristimäki (toim.) *Yrittäjyyden edistäminen korkeakoulujen tehtävänä*. Vaasan ammattikorkeakoulu, University of Applied Sciences. Research Reports A2. Oy Fram Ab.

Coulter, Mary 2000. *Entrepreneurship in Action*. Prentice-Hall Inc.

Hirsjärvi, Sirkka – Remes, Pirkko – Sajavaara, Paula 2007. *Tutki ja kirjoita*. Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu.

Hirsjärvi, Sirkka – Hurme, Helena 2009. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Painopaikka Yliopistopaino, Helsinki 2009.

Hägg, Outi 2007. Luova yrittäjyyspedagogiikka avaa ovia yrittäjyydelle taideyliopistoissa. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*. Nro 3, lokakuu 2007. Saarijärven Offset Oy, Saarijärvi, 28-42.

Ilkonen, Risto 2006. *Yrittäjyyskasvatus – kansalaisen taloudellista autonomiaa etsimässä*. Kopijyvä Oy, Jyväskylä.

Kansikas, Juha 2007. *Kasva yrittäjyyteen*. Gummerus Kirjapaino Oy.

Kirby, David A. 2003. *Entrepreneurship*. McGraw-Hill Education.

Koiranen, Matti 1993. *Ole yrittäjä – Ulkoinen ja sisäinen yrittäjyys*. Tammer-Paino Oy.

Korpelainen, Kari – Lampikoski, Kari 1997. *Innovatiivisuus muutosvoima*. Markkinointi-instituutin kirjasarja No: 46. WSOY.

Kuratko, Donald F. – Hodgetts, Richard M. 2004. *Entrepreneurship: Theory, Process and Practice*. Sixth edition. South-Western, a Division of Thomson Learning.

Kyrö, Paula 1997. *Yrittäjyyden muodot ja tehtävä ajan murroksessa*. Jyväskylä University Printing House.

Kyrö, Paula 1998. *Yrittäjyyden tarinaa kertomassa*. WSOY.

Kyrö, Paula 2004. Tutkimusprosessi valintojen polkuna. Yrittäjyyskasvatuksen julkaisusarja. Saarijärven Offset Oy.

Kyrö, Paula 2006. Yrittäjyys, talous ja kestävä kehitys. Yrittäjyyskasvatuksen julkaisusarja 3/2006. Saarijärven Offset Oy.

Kyrö, Paula – Ripatti, Anna 2006. Yrittäjyyden opetuksen uudet tuulet. Teoksessa Paula Kyrö & Anna Ripatti (toim.) Yrittäjyyskasvatuksen uusia tuulia. Yrittäjyyskasvatuksen julkaisusarja 4/2006. Tampereen yliopiston kauppakorkeakoulu, Hämeenlinna, 10-31.

Kyrö, Paula 2006. Avauksia riskin oppimiseen ja opetukseen. Teoksessa Paula Kyrö ja Anna Ripatti (toim.) Yrittäjyyskasvatuksen uusia tuulia. Yrittäjyyskasvatuksen julkaisusarja 4/2006, Tampereen yliopiston kauppakorkeakoulu, Hämeenlinna, 98-131.

Kyrö, Paula – Lehtonen, Heleena – Ristimäki, Kari 2007. Yrittäjyyskasvatuksen suuntia etsimässä. Teoksessa Paula Kyrö, Heleena Lehtonen ja Kari Ristimäki (toim.) Yrittäjyyskasvatuksen monia suuntia. Yrittäjyyskasvatuksen julkaisusarja 5/2007. Tampereen yliopiston kauppakorkeakoulu, Hämeenlinna, 12-31.

Lampikoski, Kari - Lampikoski, Tommi 2004. Kehitä ideasi innovaatioksi. WSOY.

Leskinen, Pia-Lena 2006. Opiskelijoiden yrittäjyyskäsitykset ja niiden muutokset yritysprojektin aikana. Teoksessa Jussi Halttunen, Tuija Toivola, Lauri Tuomi ja Elina Varamäki (toim.) Tulevaisuuden yrittäjä – tutkittuja näkökulmia kasvuun ja menestykseen. Helsingin liiketalouden ammattikorkeakoulu. Edita Helsinki, 33-51.

Luukkainen, Olli – Wuorinen, Jarkko 2002. Yrittävä elämänasenne – kasvaminen yksilönä ja yhteisönä. PS-kustannus, Jyväskylä.

Paajanen, Pekka 2006. Ammattikorkeakoulun liiketalouden ja hallinnon alan opettajat yrittäjyyskasvattajina. Teoksessa Jussi Halttunen, Tuija Toivola, Lauri Tuomi ja Elina Varamäki (toim.) Tulevaisuuden yrittäjä: Tutkittuja näkökulmia kasvuun ja menestykseen. Helsingin liiketalouden ammattikorkeakoulu. Edita Helsinki, 14-32.

Paasio, Kaisu – Nurmi, Piia 2006. Yliopistolliset yrittäjyysopinnot Suomessa. Teoksessa Paula Kyrö ja Anna Ripatti (toim.) Yrittäjyyskasvatuksen uusia tuulia. Yrittäjyyskasvatuksen julkaisusarja 4/2006, Tampereen yliopiston kauppakorkeakoulu, Hämeenlinna, 32-57.

Ristimäki, Kari 1998. Yliopisto ja yrittäjyyskasvatus – Yrittäjyys yliopistojen koulutusohjelmissa. Vaasan yliopiston julkaisuja. Selvityksiä ja raportteja 31.

Ristimäki, Kari 2004. Yrittäjyyskasvatus. Oy Kotkan Kirjapaino Ab.

Ristimäki, Kari 2007. Yrittäjyyskasvatuksen osalliset. Teoksessa Paula Kyrö, Heleena Lehtonen ja Kari Ristimäki (toim.) Yrittäjyyskasvatuksen monia suuntia. Yrittäjyys-

kasvatuksen julkaisusarja 5/2007. Tampereen yliopiston kauppakorkeakoulu, Hämeenlinna, 32-43.

Römer-Paakkanen, Tarja 2006. Opettajien yrittäjyyden jatko-opinnot Jyväskylän yliopistossa: Yrittäjyyden säteilyttäminen kaikkeen opetukseen. Teoksessa Paula Kyrö & Anna Ripatti (toim.) Yrittäjyyskasvatuksen uusia tuulia. Yrittäjyyskasvatuksen julkaisusarja 4/2006, Tampereen yliopiston kauppakorkeakoulu, Hämeenlinna, 184-207.

Toivola, Tuija 2006. Verkostoituva yrittäjyys – strategiana kumppanuus. Edita Publishing Oy.

Vesalainen, Jukka – Ristimäki, Kari – Luoto, Seppo – Kohtamäki, Marko 2006. Yrittäjyyden ja innovatiivisuuden edistäminen yliopistossa. Teoksessa Paula Kyrö & Anna Ripatti (toim.) Yrittäjyyskasvatuksen uusia tuulia. Yrittäjyyskasvatuksen julkaisusarja 4/2006, Tampereen yliopiston kauppakorkeakoulu, Hämeenlinna, 58-95.

Elektroniset julkaisut:

Ammattikorkeakoulujen Rehtorineuvosto ARENE ry:n yrittäjyysstrategia. Päivitetty 17.3.2006 [viitattu 12.1.2009]. Saatavilla [www-sivuilta: <URL:http://www.arene.fi/data/dokumentit/20070911T150636_06098.pdf>](http://www.arene.fi/data/dokumentit/20070911T150636_06098.pdf)

Business Factory. Päivitetty 6.11.2008 [viitattu 24.4.2009]. Saatavilla [www-sivuilta: <URL:http://businessfactory.puv.fi/index.php>](http://businessfactory.puv.fi/index.php)

Greve, Arent – Salaff, Janet 2003. Social Networks and Entrepreneurship. Päivitetty 15.11.2003 [viitattu 10.12.2008]. Saatavilla [www-sivuilta: <URL:http://www.chass.utoronto.ca/~agreve/Greve-Salaff_ET&P.pdf>](http://www.chass.utoronto.ca/~agreve/Greve-Salaff_ET&P.pdf)

Euroopan Yhteisöjen komissio 2003. Vihreä kirja – Yrittäjyys Euroopassa. Päivitetty 21.1.2003 [viitattu 16.1.2009]. Saatavilla [www-sivuilta: <URL:http://europa.eu/documents/comm/green_papers/index_fi.htm>](http://europa.eu/documents/comm/green_papers/index_fi.htm)

Heinonen, Jarna. Kiikarissa oma yritys: yrittäjyys riskinä 2008 [VIDEO]. Päivitetty 12.9.2008 [viitattu 9.12.2008]. Saatavilla [www-muodossa: <URL:http://oppiminen.yle.fi/artikkeli?id=958>](http://oppiminen.yle.fi/artikkeli?id=958)

Koiranen, Matti 2000. Yrittäjyyskasvatus – Ajatuksia yrittäjyyteen oppimisesta. Päivitetty 14.12.2000 [viitattu 18.12.2008]. Saatavilla [www-sivuilta: <URL:http://www.yrittajakoulu.fi/yrittajyyden_oppia/dokumentit/document.asp?UID=10753&docID=122>](http://www.yrittajakoulu.fi/yrittajyyden_oppia/dokumentit/document.asp?UID=10753&docID=122)

Knutar, Matti. Yrittäjyys ja opettajuus – Arjen ja teorian kohtaaminen. Kehittämishankeraportti, toukokuu 2007. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Päivitetty 14.5.2007 [viitattu 21.11.2008]. Saatavilla [www-sivuilta: <URL:https://oa.doria.fi/bitstream/handle/10024/7237/jamk_1183634197_9.pdf?sequence=1>](https://oa.doria.fi/bitstream/handle/10024/7237/jamk_1183634197_9.pdf?sequence=1)

Opetusministeriön valtakunnallinen ESR-kehittämishjelma 2007-2013. Yrittäjyyskasvatuksella ja osaamisella muutosvoimaa. Päivitetty 21.12.2007 [viitattu 17.12.2008]. Saatavilla [www-sivuilta: <URL:http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/EU-asiat/EU-rakennerahastot/ohjelmat/Kehittamisohjelmat/Yrittajyyskasvatuksella_ja_osaamisella_muutosvoimaa.pdf>](http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/EU-asiat/EU-rakennerahastot/ohjelmat/Kehittamisohjelmat/Yrittajyyskasvatuksella_ja_osaamisella_muutosvoimaa.pdf)

Paajanen, Pekka 2001. Ajatuksia yrittäjyyskasvatuksen ideaalista – käsiteanalyysia ja empiirisiä löydöksiä ammattikorkeakoulun hallinnon ja kaupan alalla. Päivitetty 16.11.2001 [viitattu 17.12.2008]. Saatavilla [www-sivuilta: <URL:http://www.yrittajakoulu.fi/yrittajyyden_oppia/dokumentit/document.asp?UID=10753&docID=145>](http://www.yrittajakoulu.fi/yrittajyyden_oppia/dokumentit/document.asp?UID=10753&docID=145)

Paunu, Taija. Yrittäjyyskasvatusta Mahnalan Ympäristökoulussa. Päivitetty 10.11.2008 [viitattu 2.12.2008]. Saatavilla [www-muodossa: <URL:http://www.hameenkyro.fi/sivistyspalvelut/koulut/mahnalan_ymparistokoulu/yrittajyyskasvatus/>](http://www.hameenkyro.fi/sivistyspalvelut/koulut/mahnalan_ymparistokoulu/yrittajyyskasvatus/)

Puhakka, Vesa. Yrittäjän persoonallisuus – miksi ja miten sitä kannattaa tutkia. Päivitetty helmikuussa 2002 [viitattu 26.11.2008]. Saatavilla [www-sivuilta: <URL:http://lta.hse.fi/2002/2/lta_2002_02_d4.pdf>](http://lta.hse.fi/2002/2/lta_2002_02_d4.pdf)

Römer-Paakkanen, Tarja – Stenberg, Martin 2006. Yrittäjyys verkostoissa. Haaga-Instituutin ammattikorkeakoulu. Haaga, raportteja 11. Päivitetty 30.7.2007 [viitattu 12.12.2008]. Saatavilla [www-sivuilta: <URL:http://www.helia.fi/fi/tutkimus-ja-kehityspalvelut/julkaisut/liitteet/yrittajyys_verkostoissa.pdf/view>](http://www.helia.fi/fi/tutkimus-ja-kehityspalvelut/julkaisut/liitteet/yrittajyys_verkostoissa.pdf/view)

Silius, Kirsi 2005. Sisällönanalyysi. TTY/DMI/Hypermedialaboratorio. Päivitetty 14.4.2005 [viitattu 26.2.2009]. Saatavilla [www-sivuilta: <URL:http://matwww.ee.tut.fi/hmopetus/hmjatkosems04/liitteet/JOS_hypermedia_Silius150405.pdf>](http://matwww.ee.tut.fi/hmopetus/hmjatkosems04/liitteet/JOS_hypermedia_Silius150405.pdf)

Vaasan ammattikorkeakoulun esittely 2006. Päivitetty 30.8.2006 [viitattu 15.1.2009]. Saatavilla [www-sivuilta: <URL:http://www.puv.fi/fi/esittely/>](http://www.puv.fi/fi/esittely/)

Valtioneuvosto. Hallituksen politiikkaohjelmat – Yrittäjyys. Päivitetty 7.4.2005 [viitattu 4.11.2008]. Saatavilla [www-muodossa: <URL:http://statsradet.fi/tietoarkisto/politiikkaohjelmat/yrittajyys/fi.jsp>](http://statsradet.fi/tietoarkisto/politiikkaohjelmat/yrittajyys/fi.jsp)

Valtioneuvosto. Yrittäjyyden politiikkaohjelman loppuraportti valmistunut. Kauppa- ja teollisuusministeriön tiedote. Päivitetty 16.2.2007 [viitattu 4.11.2008]. Saatavilla [www-muodossa: <URL:http://statsradet.fi/ajankohtaista/tiedotteet/tiedote/fi.jsp?toid=188900&c=0&moid=188907&oid=183421>](http://statsradet.fi/ajankohtaista/tiedotteet/tiedote/fi.jsp?toid=188900&c=0&moid=188907&oid=183421)

LIITTEET

Liite 1. Empiirisen aineiston taulukointi.

TEEMA	PELKISTETYT KOMMENTIT (otteita aineistosta)	ALAKATEGORIAT	YLÄKATEGORIAT
Yrittäjyys ja yrittäjä	<p>"Yrittäjyys on oman yrityksen perustamista"</p> <p>"Yrittäjä saa itse päättää kaikesta"</p> <p>"Yrittäjä on työlleen omistautunut"</p> <p>"Pitää pystyä ottamaan riskejä"</p> <p>"Yrittäjällä on oma talo yrityksen panttina"</p>	<p>Yrittäjä perustaa yrityksen ja hänellä on päätösvalta</p> <p>Yrittäjyys on riskinottoa, jossa taloudelliset riskit merkittävimpiä</p>	<p>Ulkoinen yrittäjyys</p> <p>Yrittäjyyden riskit</p>
Yrittäjyysjuonne	<p>"Siinä tuli hyvin esille, mitä kaikkea täytyy tehdä, jos ryhtyy yrittäjäksi"</p> <p>"Yrittäjyysjuonne antoi hyvin eväitä, mikäli aikoo ryhtyä joskus yrittäjäksi"</p> <p>"Juonteessa tuli hyvin pähkinäkuoressa selville, mitä yrittäjyys pitää sisällään"</p>	<p>Yrittäjyysjuonne antaa edellytyksiä ja valmiuksia perustaa yritys</p>	<p>Vaasan ammattikorkeakoulu toteuttaa yrittäjyyden edistämiseen tähtävää opetusta</p>
Yrittäjyysopetus laajemmin Vaasan ammattikorkeakoulussa	<p>"Muutama opettaja kovasti kehottaa lähemään yrittäjäksi"</p> <p>"VAMK madalsi kynnystä lähteä yrittäjäksi"</p> <p>"Liiketalouden koulutusohjelmassa ollaan koko ajan sen kanssa tekemisissä"</p> <p>"On tuonut uusia näkökulmia yrittäjyyteen"</p>	<p>Yrittäjyyttä tuodaan esille korkeakoulussa</p>	
Kehitysideat (juonneopinnot sekä yrittäjyyskasvatus yleensä)	<p>"Yrittäjyysjuonteeseen kurssit voisi yhdistellä enemmän toisiinsa"</p> <p>"Juonteeseen pitäisi ehdottomasti lisätä kieliohjelmaa"</p> <p>"Yrittäjät koululle kertomaan kokemuksistaan"</p>	<p>Juonteeseen sisältöihin kehitystä</p> <p>Yhteistyö työelämän edustajien kanssa</p>	